

**MİLLETLERARASI USÛL HUKUKU ÇERÇEVESİNDE ACENTENİN
YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİ**

*THE AGENCY'S AUTHORITY TO REPRESENT ITS FOREIGN CLIENT IN COURT WITHIN THE
FRAMEWORK OF INTERNATIONAL PROCEDURAL LAW*

Araştırma Makalesi
Zeynep ÖZGENÇ* **

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	720
I. ACENTENİN MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	722
A. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi Kuralının (TTK madde 105/2) Düzenlenme Amacı	722
B. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi Kuralının Niteliği	724
C. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi Kuralının Uygulama Şartları	725
D. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisinin Niteliği ve Sonuçları	727
E. Acentenin Davada Temsil Yetkisinin Kapsamı	734
II. ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİNİN VARLIĞININ MİLLETLERARASI USÛL HUKUKU AÇISINDAN TESPİTİ	737
A. TTK madde 103 Hükmünün Niteliği ve Acentenin Yabancı Müvekkilini Davada Temsil Yetkisine Etkisi	740
B. TTK madde 103'ün Uygulama Şartları	741
III. MİLLETLERARASI YETKİNİN TAYİNİ ÇERÇEVESİNDE ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİ	748

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1022574

Makalenin Geliş Tarihi: 12.11.2021

Makalenin Kabul Tarihi: 15.03.2022

* Dr. Öğretim Üyesi, Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı.
E-posta: zeynepm@uludag.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6402-769X.

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

** Bu makale, 22-23-24 Haziran 2021 tarihlerinde “Bursa Uludağ Üniversitesi Hukuk Günleri” başlıklı sempozyumda sunulan tebliğin genişletilmiş tam metin hâlidir.

IV. ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİNE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR.....	751
V. ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİLİNİN İCRAİ SONUÇLARI	753
VI. TAHKİM YARGILAMASINDA ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİ	757
SONUÇ	760
KAYNAKÇA.....	761

ÖZ

Acente, müvekkili nam ve hesabına sürekli olarak sözleşmeler akdeden ya da bu sözleşmelere aracılık hizmeti sunan bağımsız tacir yardımcısıdır. Süreklilik ve meslek edinme gayesi sebebiyle acente ile temsil ettiği müvekkil arasında özel bir ticarî ilişki doğmaktadır. Türk Ticaret Kanunu madde 105/2 düzenlenen davada temsil yetkisi bu özel ilişkinin bir sonucudur. İlgili hüküm uyarınca, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı acente, müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Ayrıca yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan bu kurala aykırı şartların geçersiz olacağı hükme bağlanmaktadır. TTK madde 105/3 ile de acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye’de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararların acentelere karşı uygulanamayacağı düzenlenmektedir. Müvekkilin yabancı olması hâlinde acentenin davada temsil yetkisi ile ilgili bazı hususların değerlendirilmesi çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milletlerarası usûl hukuku, Yerli acente, Yabancı müvekkil, Temsil yetkisi, Sözleşme

ABSTRACT

Agency is a self-employed intermediary that serves with continuing authority to negotiate and conclude such transactions on behalf of and in the name of its client. A special commercial relationship also arises between the agency and the client that it represents for the purpose of continuity and gaining a profession. The agency’s authority to represent its client in court, which is regulated in Article 105/2-3 of the Turkish Commercial Code (TCC), is also an appearance of this special relationship. Pursuant to Article 105/II of the TCC titled “The Authorities of the Agency”, an agency is entitled to file a lawsuit on behalf of the client and to be a party to the lawsuits filed against the client due to the disputes arising from the contracts he has concluded or mediated that concerning client’s business. In addition, it is stipulated that the conditions contrary to this rule included in the contracts about those acting as an agent on behalf of foreign merchants will be invalid. In case the client is a foreigner, the evaluation of some issues related to the agency’s authority of representation in the case is the subject of our study.

Keywords: International civil procedure law, Turkish agency, Foreigner, Foreign merchant principal, Agency's authority, Contracts

GİRİŞ

Birçok tüccar kendi faaliyet alanını genişletip mal ve hizmet akışını sağlamak amacıyla, merkezleri dışındaki yerlerde en az maliyetle, kolay ve güvenli işlem yapabilmeyi yollarını aramaktadır. Bu amaç için kendilerine bağlı şubelerin açılması ise masraflı ve uzun bir süreç olarak görülmektedir. Zira çalışacak kişilerin hukukî statüsünden denetimine, şubenin çalışma alanı ve faaliyetlerine kadar pek çok meselenin tespit edilmesi ve bu konuda planlamanın yapılarak hayata geçirilmesi zaman ve emek gerektirirken maliyetli de olabilmektedir. Keza geçici vekiller açısından da benzer sıkıntılardan bahsedilebilir¹.

Bu sebeptendir ki müvekkil tacirlerin, kendi faaliyet alanları dışında mal ve hizmet tedarikinde ortaya çıkabilecek ihtiyaçlarını gidermek ve sorunlarını çözüme kavuşturabilmek amacıyla acentelik sistemi kurulmuştur. Gerçekten de iletişim, ulaşım, ödeme ve ticarî bölgenin özelliklerinin ve yapısının göz önünde bulundurulması zorunluluğu ile ilişkinin yabancılık unsuru arz etmesi hâlinde devletler özel hukuku hakkaniyetinin karşılanması, milletlerarası yetkinin tayini gibi maddi ve hukukî gerekçeler acenteliği milletlerarası ticarete önemli bir hâle getirmektedir².

¹ Bu konuda bkz., TEKİNALP, Gülören, **Acenta Sözleşmesine Uygulanan Kanunlar İhtilafı Kuralı**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1972, s. 11-12.

² Gerçekten de temsil ettikleri tacirlerin menfaatleri doğrultusunda hizmet ve mal sağlayarak, zamandan kâr sağlayıp sermaye açısından sürümü arttırırken acentelere bağımsız hareket etme özgürlüğü tanınmaktadır. Zira acenteler, müvekkilin sürekli denetim ve gözetiminde değildir. Kendi elemanları ve ticari işletmesi vardır. İşletmesine ait rizikoları da kendisi üstlenmektedir. Bunun yanı sıra, müvekkilinin menfaatlerini koruma, gözetme ve sadakat yükümü altındadır. Sahip oldukları haklar ve yükümlülükler dikkate alındığında acentelerin, müvekkillerinin malî yükünü önemli ölçüde hafiflettiği görülmektedir. Bu konuda bkz. KAYA, Arslan, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap Ticari İşletme, Yedinci Kısım Acentelik**, Genişletilmiş 2. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, s. 5; GÜNER, Cemil, **Milletlerarası Unsurlu Acente İlişkinine Uygulanacak Hukuk**, Adalet Yayınları, Ankara, 2014, s. 7.

Söz konusu gelişmeler ışığında acentelik ilişkisi, Türk Ticaret Kanunu'nda³ (TTK) da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmektedir. Ayrıca TTK madde 103 ile belirli şartlarda, yabancı müvekkili ile onu temsil eden acente ve bazı vekillere⁴ ilişkin de acentelik hükümlerinin uygulanabilmesinin önü açılmaktadır. Bu durum meseleyi devletler özel hukuku açısından da dikkat çekici hâle getirmektedir.

Konumuz açısından asıl önemli olan husus, acentenin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisidir. TTK madde 105/2 hükmü uyarınca, *aracı olduğu veya müvekkili adına akdettiği sözleşmelerden doğacak uyumsuzlıklardan dolayı acente, müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersizdir.* Bunun yanı sıra, TTK madde 105/3'te de *acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye'de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararların acentelere uygulanamayacağı da* belirtilmektedir. Çalışmamız kapsamında ise öncelikle davada temsil yetkisinin genel özelliklerine değinilecektir. Daha sonra TTK madde 103'te yabancı müvekkilin temsili noktasında acentelik de dâhil olmak üzere bazı özel temsil ilişkilerine Türk hukukundaki acente hükümlerinin uygulanmasına cevaz verilmesi nedeniyle, milletlerarası usûl hukuku açısından acentenin davada temsil yetkisinin varlığının tespiti incelenecektir. Söz konusu hususta kaçınılmaz olarak kanunlar ihtilâfi

³ R.G.: 14.02.2011-27846.

⁴ Acenteyi diğer tacir yardımcılarından ayıran unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Bağımsız tacir yardımcısıdır.
2. Acentelik ilişkisi sözleşmeye dayanmalıdır.
3. Bir ticarî işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etme veya bunları tacir adına akdetme şeklinde faaliyet gösterir.
4. Acente belirli bir yer veya bölge içinde faaliyet göstermelidir.
5. Acentenin bu faaliyeti süreklidir.
6. Başkası adına faaliyet gösteren veya sözleşme yapan kişinin bu işi meslek edinmesi gerekir.

Bu konuda bkz., KAYA, 2016, s. 5-14; ARKAN, Sabih; **Ticarî İşletme Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 18. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013, s. 219-220; KAYIHAN, Şaban, **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukuku'nda Acentelik Sözleşmesi**, Güncellenmiş 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2018, s. 34-44.

hukukuna değinilecektir. Ayrıca, ilgili hükmün milletlerarası yetki kuralı olarak kabul edilip edilmeyeceği, milletlerarası usûl hukukunda acentenin durumunun tespitine ilişkin özel durumlar, acentenin davada temsil yetkisinin milletlerarası usûl hukuku açısından icraî sonuçları tartışılacaktır. Son olarak da tahkim yargılamasında acentenin temsil yetkisinin görünümü ele alınacaktır.

I. ACENTENİN MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

A. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi Kuralının (TTK madde 105/2) Düzenlenme Amacı

TTK madde 105/2 düzenlemesi Türk hukukuna özgüdür. Kanunun mehzazını oluşturan İsviçre ve Alman Ticaret Kanunları'nda böyle bir hükme rastlanmamaktadır⁵. Eski TTK⁶ madde 119/2'deki "*aracı olduğu veya müvekkili adına akdettiği sözleşmelerden doğan ihtilâflardan dolayı acente müvekkili namına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir*", kuralı yeni düzenlemede de korunarak TTK madde 105/2 lafzı ile yürürlüğe girmiştir. Öğretide acentenin müvekkili namına dava açması ve kendisine bu sıfatla dava açılması, "*acentenin müvekkiline izafeten dava açması*" veya "*acenteye müvekkiline izafeten dava açılması*" şeklinde terimselleştirilmektedir⁷.

TTK madde 105/2'nin temel amacı, yurt dışında bulunan yabancı tacirlerle işlem yapan Türk vatandaşlarının Türkiye'de dava açmalarını kolaylaştırmak ve açılan davalarda Türk vatandaşlarının işlerini kolaylaştırmaktır. Bu durum gerekçede de şu şekilde ifade edilmiştir: "*Yerli tacirlerin yerleşme ve iş yerleri Türkiye'de bulunduğu için yetkili bir veya birkaç mahkeme bulmak ve onları mahkemeye getirmek güç değildir. Maddenin öngörülme amacı, yabancı tacirlere Türkiye'de dava açılması olanağını*

⁵ KAYIHAN, s. 208; KALPSÜZ, Turgut, "Müvekkillerine İzafeten Acentalara Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması", **BATİDER**, Yıl: 1983, Cilt: XII, Sayı: 1, (s. 1-11), s. 1; ALTAY, SITKI ANLAM, "Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi", **Fırat Öztan'a Armağan**, Ankara, 2010, (s. 223-273), s. 224.

⁶ R.G.: 09.07.1956-9353.

⁷ KAYIHAN, **2018**, s. 177; ALTAY, **2010**, s. 223; KALPSÜZ, **1983**, s. 1; KAYA, **2016**, s. 54, dph. 56; ARKAN, **2013**, s. 219.

yaratmaktadır. Ancak bu olanak sebebiyle ortaya çıkan bir sorunun giderilmesi için maddeye yeni bir (üçüncü) fıkra eklenmesi gerekmiştir. Yurtdışında yerleşik olan asile izafeten Türkiye’de acenteye dava açılması hakkı, uygulamada bir süre, alınan ilâmın acenteye karşı uygulanabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bu uygulama sebebiyle acenteler, temsil ettikleri kişilerin borçlarını ödemek zorunda bırakılmıştır. Oysa Türkiye’de bir tebligat adresi tesis eden hükmün bu doğrultuda yorumlanması, maddenin amacına aykırıdır. Acente, temsilci sıfatıyla hareket ederken, asilin borcunu üstlenmez veya bu borca kefil olmaz. Bu konuda yaşanan tereddütleri gidermek için üçüncü fıkra kaleme alınmış ve asile izafeten acente aleyhine açılan davada alınan ilâmın acentenin malvarlığı aleyhine uygulanamayacağı açıklığa kavuşturulmuştur⁸. Görüldüğü üzere, milletlerarası usûl hukuku açısından özellikle yerleşim yerleri Türkiye dışında bulunan yabancı müvekkile ulaşmadaki birtakım zorlukların aşılması, Türk mahkemelerinin yetkisini tesis etmek suretiyle tanıma ve tenfiz yoluna gidilmesi ihtiyacının ortadan kaldırılması, acenteler aracılığıyla Türk vatandaşı olan müşterilerin usûlî birtakım haklarının korunması ve tebligat gibi usûlî işlemlerin acenteler aracılığıyla gerçekleştirilmesi ile yargılamanın olabildiğince hızlı ve en az maliyetli bir şekilde yargılamanın sona erdirilmesi gayesiyle hükmün düzenlendiğini söylemek mümkündür⁹.

Hükmün amacının bu şekilde ifade edilmesine karşılık, acentenin davada temsil yetkisi kuralı, müvekkilin Türk vatandaşı ya da yabancı olmasına bakılmaksızın uygulanmaktadır. Öğretide bu husus eleştirilmiş ve hükmün uygulama alanının sadece müvekkilin Türkiye’de bulunmadığı durumlarla sınırlandırılması gerektiği ifade

⁸ Gerekçe için bkz., <https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf> (Erişim tarihi: 03.03.2021).

⁹ ŞANLI, Cemal, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, Yedinci Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2019, s. 156; GÜNER, Cemil, “Türk Ticaret Kanununun “Yabancı Tacirlerin Acentelerinin Davada Temsil Yetkisini”ne İlişkin Hükmünün Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 10, Sayı: 2, 2019, (s. 521-538), s. 524.

edilmiştir¹⁰. Aksi takdirde yetki kurallarının dolandırılması sonucunu doğuracağı belirtilmiştir¹¹.

B. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi Kuralının Niteliği

TTK madde 105/2, son cümlede yer alan *yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan bu hükme aykırı şartlar geçersizdir*¹², ifadesinin mefhum-u muhalifinden sadece yerli tacirler bakımından hükme aykırı anlaşmanın yapılabileceği sonucuna ulaşılabilmektedir. İlgili madde ile Türkiye’de yabancı tacir müvekkile dava açmak isteyen müşterilerin menfaatlerinin korunması amacı güdüldüğü anlaşılmaktadır¹³. Bu sebeple TTK madde 105/2 ikinci cümle ile acentenin davada temsil yetkisi, kısmî olarak usûlî emredici hâle getirmektedir¹⁴.

Öğretide TTK madde 105/2 hükmünün emrediciliğinin niteliği ve kapsamı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. *Kayıhan*, acentenin müvekkili davada temsil yetkisini düzenleyen bu kuralın, sadece yabancı tacirler adına yapılan acentelik sözleşmeleri açısından emredici olduğunu ifade etmektedir¹⁵. *Kaya* ise yerli müvekkil tarafından bu yetkinin kaldırılmasının üçüncü kişiler açısından herhangi bir etkisi olmayacağını, sadece iç ilişkide hukukî sonuç doğuracağını belirtmektedir¹⁶. *Daniş Akkan* da yerli müvekkil açısından davada temsil yetkisinin kaldırılmasının iyiniyetli üçüncü kişiler açısından ileri sürülebileceğini kabul etmekte; ancak bu durumun söz

¹⁰ KARAYALÇIN, Yaşar, **Ticaret Hukuku, Ticari İşletme, Cilt 1**, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1960, s. 423.

¹¹ TEKİL, Fahiman, **Ticari İşletme Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, 1997, s. 213.

¹² Eski TTK madde 119/3’te “*Bu hükümlere aykırı olan şartlar muteber değildir*” şeklinde yer almaktaydı. Yeni kanun ile hükmün mutlaklığı sadece yabancı tacirler açısından getirilmektedir. Hükmün sistematigi hakkındaki eleştiriler için bkz., KAYA, **2016**, s. 66-67.

¹³ SUSUZ, Kağan, “Acentenin Tacir Adına Dava Açma ve Tacire Karsı Açılan Davalarda Taciri Temsil Yetkisi”, www.e-akademi.org, (**Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**), Yıl: Nisan 2011, Sayı: 110, Nisan 2011, (s. 1-10), s. 3.

¹⁴ KAYA, **2016**, s. 58.

¹⁵ KAYIHAN, **2018**, s. 212-213.

¹⁶ KAYA, **2016**, s. 58. Ayrıca bu konuda hakkındaki tartışmalar için bkz., NARBAY, Şafak / UYUMAZ, Murat, “Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Yetkisi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 11, Sayı:121, (s. 101-141), s. 106-108.

konusu kişileri mağdur etme sonucu doğuracağına dikkat çekmektedir¹⁷. Bu nedenledir ki *Narbay/Uyumaz* yerli tacir ile acente arasında yapılan sözleşmede yer alacak acenteye karşı müvekkiline izafeten dava açılmayacağına ilişkin bir hükmün, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesini sağlayacak şekilde mutlaka aleniyete kavuşturulması gerektiğini ileri sürmektedir¹⁸. Ancak aleniyetin nasıl sağlanacağı sorununa uygulamada çözüm bulmak mümkün değildir. Kanunun ilgili hükmü de bu konuda açıklık taşımamaktadır. Bu sebeple, *Poroy/Yasaman* ile *Narbay/Uyumaz*'ın da isabetli bir şekilde belirttiği üzere, kanuna eklenecek bir madde ile bu sorun aşılabilecektir¹⁹.

Sonuç olarak acentenin müvekkilini davada temsil yetkisi kuralı, Türk vatandaşı acente ile müvekkil açısından mutlak değilken; yabancı müvekkil bakımından emredicilik taşımaktadır. Dolayısıyla Türk tacirler adına acentelik yapanlar ile acente arasında davada temsil yetkisinin kaldırılması kararlaştırılabilirken, aynı husus TTK madde 105/2 son cümle uyarınca yabancı tacirler açısından söz konusu olamayacaktır.

C. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi Kuralının Uygulama Şartları

TTK madde 105/2 uyarınca aşağıdaki şartların varlığı hâlinde acentelerin müvekkilini davada temsil yetkisini haiz olduğu kabul edilmektedir:

i. Müvekkil ile acente arasında geçerli bir acentelik ilişkisi var olmalıdır²⁰. Nitekim,

¹⁷ DANİŞ AKKAN, Çiğdem, “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, **BATİDER**, Yıl: 2008, Cilt: 24, Sayı: 4, (s. 221-236), s. 228.

¹⁸ NARBAY / UYUMAZ, **2013**, s. 106-107.

¹⁹ *Poroy/Yasaman*, TTK madde 105/2 son cümle olarak; “Ancak bu takdirde, acentelik sözleşmesinde yer alan ve acenteye müvekkiline izafeten dava açılmayacağını öngören sözleşme hükmünün tescil ve ilan edilmesine tabiidir”, şeklinde bir düzenleme getirilmesini önermektedir. POROY, Reha / YASAMAN, Hamdi, **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 282.

Narbay/Uyumaz da benzer şekilde, TTK madde 105/2 hükmüne; “Ancak, yerli tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, birinci cümledeki hükme aykırı şartlar, müvekkil tacir tarafından ticaret siciline tescil edilmedikçe, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm doğurmaz.” şeklinde bir cümlelerin eklenmesi gerektiğini ifade etmektedirler. NARBAY / UYUMAZ, **2013**, s. 108.

²⁰ NARBAY / UYUMAZ, **2013**, s. 122; DEMİRTAŞ, Nurcan, “Acentenin Davada Müvekkilini Temsil Etmesi”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: Haziran 2019, Cilt: 5, Sayı: 1,

acentelik sözleşmesinin varlığı ve müşteri ile müvekkil arasındaki sözleşmeyi akdettiği veya bizzat aracılıkta bulunduğu tespit edildikten sonra davada temsil yetkisinin varlığı kabul edilebilecektir²¹. Ancak sadece Türk vatandaşı müvekkilin acente tarafından temsili bakımından arada geçerli bir acentelik ilişkisinin varlığı gerekmektedir. TTK madde 103 uyarınca, sözleşmeleri yerli veya yabancı bir tacir hesabına ve kendi adına yapmaya sürekli olarak yetkili bulunanlar ile Türkiye içinde merkez veya şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemler yapanlar için ise müvekkil ile arasında geçerli bir acente ilişkisinin yanı sıra benzer hukukî ilişkilerin varlığı da yeterli sayılmaktadır²².

ii. Uyuşmazlık bir sözleşmeden doğmalıdır²³. Haksız fiile veya sebepsiz zenginleşmeye ilişkin davalarda acente müvekkilini temsil edemez. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları da bu yöndedir²⁴.

iii. Acentenin bizzat aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerden²⁵ dolayı müvekkilini davada temsil yetkisi olduğu kabul edilmektedir²⁶. Zira acentenin bu yetkisi

(s. 83-109), s. 87; KÜLÜŞLÜ, Emre, **Milletlerarası Usûl Hukuku Çerçevesinde Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Etme Yetkisi**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 23.

²¹ TÜRKEK, Doğuş Taylan, “Müvekkile İzaften Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukukî Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar”, **Prof. Dr. Haluk Konuralp’e Armağan**, Cilt I, Ankara, 2009, (s. 1105-1122), s. 116.

²² ÇAĞA, Tahir, “Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzaften Açılan Davalarda Sadır Olan İlâmların İcrası”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar**, Ankara, 6-7 Ocak 1984, (s. 3-36), s. 17.

²³ KALPSÜZ, **1983**, s. 3; KAYIHAN, **2016**, s. 210; DANİŞ AKKAN, **2008**, s. 224; NARBAY/UYUMAZ, **2013**, s. 122; SUSUZ, **2011**, s. 5; DEMİRTAŞ, **2019**, s. 89.

²⁴ Örneğin; Yargıtay 11. HD. E. 2009/13760, K. 2011/7189, T. 14.06.2011, www.legalbank.net (Erişim tarihi: 16.09.2021); Yargıtay 11. HD., E. 2018/2572 K. 2019/4190, T. 10.06.2019, www.legalbank.net (Erişim tarihi: 16.09.2021).

²⁵ Acenteliğin iki görünümü olan “aracı acentelik” ile “sözleşmeyi yapmaya yetkili acentelik” ayrımı yapılmaksızın acenteye davada temsil yetkisinin tanınması eleştirilmektedir. Bu eleştiriler için bkz., ALTAY, **2010**, s. 227-228.

²⁶ KALPSÜZ, **1983**, s. 4; ARKAN, **2013**, s. 218; KAYA, **2016**, s. 61; KAYIHAN, **2018**, s. 210-213; DANİŞ AKKAN, **2008**, s. 224; NARBAY/UYUMAZ, **2013**, s. 128; ÇAĞA, **1984**, s. 18; KÜLÜŞLÜ, **2020**, s. 32-39. Ayrıca Yargıtay'ın bu yöndeki kararları için bkz., Yargıtay 4. HD., E. 5241, K. 6066, T. 15.09.1986 (KAYA, **2016**, s. 70); Yargıtay 11. HD., E. 1990/4080, K. 1990/4364, T. 31.05.1990 (KAYIHAN, **2018**, s. 213, dpn. 725).

istisnaî niteliktedir²⁷ ve dar yorumlanmalıdır. Bu nedenle de aracılıkta bulunmadığı veya bizzat yapmadığı bir sözleşmeden dolayı acentenin müvekkilini davada temsil etmesinin kabul edilmemesi gerekmektedir²⁸. Hükümdeki “aracılıkta bulunmak” ve “sözleşme yapmak” ibarelerinden dolayı acente, uyuşmazlığın doğduğu sözleşmeyi bizzat yapmamak veya bu sözleşmeye aracılık etmemekle birlikte, sonradan ifa veya sözleşmenin sona erdirilmesi aşamalarında müvekkil ile müşteri arasındaki hukukî ilişkiye katılmış olsa bile, acentenin davada temsil yetkisi varlığı kabul edilmemelidir²⁹.

Acentenin yetkisini aştığı; yani yetkisiz temsil³⁰ durumunda, onay verilmişse acentenin müvekkili davada temsil yetkisi bulunmaktadır³¹. Zira TTK madde 108 uyarınca müvekkili bunu haber alır almaz icazet verebileceği; vermediği takdirde acentenin sözleşmeden sorumlu olacağını düzenlenmektedir. Müvekkil sözleşme ile bağlı kalma iradesini bildirirse, zaten kendisi taraf sıfatını haiz olacak ve acente de davada temsil edebilecektir. Burada “haber alır almaz” ibaresi “*derhâl*” veya “*fasılasız*” olarak yorumlanmamakta; somut olayın özelliklerine, işin niteliğine bağlı olarak müvekkile değerlendirme süresinin tanınması gerekmektedir³². Müvekkil sözleşme ile bağlı olma iradesini bildirmezse acente sözleşmeden bizzat sorumlu olacağı için davada temsilci değil, bizzat taraf olarak kabul edilmelidir³³.

D. Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisinin Niteliği ve Sonuçları

Acentenin müvekkilini davada temsil yetkisinin niteliği, öğretide tartışma konusu olmuştur. Bu durum milletlerarası usûl hukukunu da doğrudan ilgilendirmektedir. Zira

²⁷ KAYIHAN, 2018, s. 210.

²⁸ Yargıtay’ın da kararları bu yöndedir. Bkz. Yargıtay11. HD., E. 3997, K. 4487, T. 17.10.1980 (ARKAN, 2013, s. 218, dpn. 3; KAYHAN, 2018, s. 233-234, KAYA, 2016, s. 70); Yargıtay 11. HD., E. 1989/4080, K. 4364, T. 31.05.1990 (ARKAN, 2013, s. 218, dpn. 3).

²⁹ ALTAY, 2010, s. 256; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s.121.

³⁰ Yetkisiz temsil ile ilgili olarak bkz., KAYIHAN, s. 227-237.

³¹ KAYA, 2016, s. 60-61; ÜÇÜNCÜ, S. Hilal, “Acentenin Temsil Yetkisinin Milletlerarası Usûl Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2013, Cilt: XVII, Sayı: 1-2, (s. 961-996), s. 983.

³² KAYA, 2016, s. 106-107.

³³ Bu konuda bkz., ALTAY, 2010, s. 259.

yabancı müvekkile izafeten yürütülen davalarda dava ve/veya taraf ehliyetinin tespiti, milletlerarası yetkinin belirlenmesi ile yabancı mahkeme/hakem kararlarının tanınması ve tenfizi gibi hususlar bu yetkinin niteliğine göre değerlendirilmektedir. Söz konusu değerlendirmelerin doğru bir şekilde yapılabilmesi için öncelikle, “*taraf ehliyeti*”, “*dava ehliyeti*” “*taraf sıfatı*”, “*dava takip yetkisi*”, “*davaya vekâlet ehliyeti*” ve “*taraf sıfatı*” kavramlarının kısaca incelenmesi yerinde olacaktır.

Taraf ehliyeti, davada taraf olabilme, usulî hukuki ilişkinin süjesi olabilme ehliyetidir³⁴. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ³⁵ madde 50 uyarınca medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir. Dava ehliyeti ise tarafın bir davayı bizzat veya yetkilendirdiği vekili ile yürütebilme ve geçerli usûl işlemleri yapabilme ehliyetidir³⁶. HMK madde 51 de ise dava ehliyetinin medenî haklar ehliyetine göre belirleneceği düzenlenmektedir. Davayı takip yetkisi ise HMK madde 53 uyarınca, talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisi olarak tarif edilmekte ve bu yetkinin kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre tayin edileceği hükme bağlanmaktadır. Davaya vekâlet ehliyeti, davanın tarafları dışında üçüncü bir gerçek veya tüzel kişinin vekil sıfatıyla bir davayı yürütebilmesi için kanunen sahip olması gereken ehliyeti ifade etmektedir³⁷. Tüm bu hususlar Türk Hukuku’nda dava şartı olarak kabul edilmektedir (HMK madde 114/I-d-e-f). Taraf sıfatı ise davaya vekâlet ehliyeti ile davayı takip yetkisinden farklıdır. Dava konusu sübjektif hak ile taraflar arasındaki ilişkidir³⁸. Taraf sıfatı bir kimsenin hak sahibi veya borçlu olmadığına göre tespit edildiğinden davanın esasına girilerek tespit edilir. HMK’da da dava şartı olarak kabul edilmemektedir.

Konumuz açısından değerlendirildiğinde, öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır.

³⁴ PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, **Medenî Usûl Hukuku**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 146.

³⁵ RG.: 04.02.2011-27836

³⁶ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, 2020, s. 148.

³⁷ Börü, Levent, **Medenî Usûl Hukukunda Davaya Vekâlet Ehliyeti**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 22.

³⁸ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, 2020, s. 148.

Şanlı'ya göre yabancı şirketlerin “davada taraf olma ehliyeti” Türkiye’de vekil, temsilci, acente veya aracı marifetiyle bir ticarî faaliyette bulunma vakıasına bağlı olarak kanunen kabul etmektedir³⁹. Keza, Ekşi de eski TTK madde 117/1-3’e istinaden Türkiye içinde merkezi veya şubesi olmayan yabancı ticari işletmeler nam ve hesabına Türkiye’de işlemde bulunanların davada taraf olabileceklerini ifade etmektedir⁴⁰.

TTK madde 105/2 acentenin müvekkiline izafeten dava açması veya acenteye müvekkiline izafeten dava açılması hususunda usûlî bir imkân tanımaktadır. Ancak müvekkile bu yönde bir yükümlülük getirmemektedir. Daha net bir ifadeyle, acenteye izafeten davanın yürütülmesine yönelik zaruret bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hükmün, dava ve taraf ehliyetine ilişkin olmadığı kanısındayız. Acentenin taraf sıfatı da bulunmamaktadır. Zira acente müvekkili adına sözleşme yapma veyahut sözleşmelere aracılık etme yetkisini haizdir. Sözleşmenin asıl tarafları müvekkil ve müşteridir. Sözleşmenin nisbîliği ilkesinin gereği acente maddi hukuk anlamında sorumlu tutulmaz. Bu durumun usûl hukukuna yansımalarının sonucu acentenin taraf sıfatını haiz olması mümkün değildir⁴¹. Müvekkil tarafından yetkilendirildiği sözleşmelerde ise sadece vekil sıfatını haizdir⁴². Ayrıca acenteye izafeten yürütülen davalarda davayı takip yetkisi de müvekkile aittir. Davayı takip yetkisinin acentede olduğunun kabulü için, müvekkilin taraf ehliyeti ve dava ehliyetine sahip ancak dava takip yetkisini haiz olmaması gerektiği; ancak acenteye izafeten yürütülen davalarda müvekkilin bizzat davayı yürütme yetkisinin korunduğu ifade edilmektedir⁴³.

Ezcümle, TTK madde 105/2’deki kurala rağmen müvekkil kendisi bizzat dava açabileceği gibi, kendisi aleyhine açılan davaları da takip edebilir veya bir avukatı bu konuda yetkilendirebilir. Bunun sebebi, müvekkilin maddî hukuk anlamında hak sahibi,

³⁹ ŞANLI, 2019, s. 154.

⁴⁰ EKŞİ, Nuray, **Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi**, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 108.

⁴¹ KAYIHAN, 2018, s. 220.

⁴² ÇAĞA, 1984, s. 6; KALPSÜZ, 1983, s. 8; KAYIHAN, 2018, s. 197; ALTAY, 2010, s. 228; NARBAY/UYUMAZ, 2013, s.114; GÜNER, 2019, s. 528.

⁴³ GÜNER, 2019, s. 528.

usûl hukuku anlamında ise asil konumunda bulunmasıdır⁴⁴. Acente ise vekil konumundadır. Dolayısıyla bizim de katıldığımız çoğunluğun görüşü uyarınca, acentenin müvekkili davada temsil yetkisi kanundan kaynaklanan davaya vekâlet ehliyeti olarak nitelendirilmelidir⁴⁵.

Bu bağlamda, acentenin TTK madde 105/2'den kaynaklanan yetkisi, Avukatlık Kanunu (AK)⁴⁶ madde 35'in⁴⁷ de istisnasını oluşturmaktadır. Bu hükme göre, bir kimsenin davada temsili sadece vekil tayin edilen avukat aracılığıyla gerçekleştirilebilir. AK madde 35/son uyarınca diğer kanun hükümleri saklı tutulmaktadır. TTK madde 105/2 ile acentelere verilen yetki de bu istisna kapsamında düşünülmelidir⁴⁸. Müvekkilin iradesinden bağımsız olduğundan, acentenin davada temsil yetkisinin kanundan kaynaklanmaktadır.

⁴⁴ ALTAY, 2010, s. 235; ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 983.

⁴⁵ Bu görüş için bkz., ARKAN, 2013, s. 217, dnp. 3; KALPSÜZ, 1983, s. 2; KAYA, 2016, s. 63; KAYIHAN, 2018, s. 210; DANİŞ AKKAN, 2008, s. 223; ALTAY, 2010, s. 229; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 111; ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 975-977; GÜNER, 2019, s. 529; DEMİRTAŞ, 2019, s. 92; KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 23; AYAN, Özge, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Acentelik Kısımında Getirdiği Yenilikler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2010, Cilt: XII, Sayı: 2, (s. 79-120), s. 89; TÜYSÜZ, Cemre, "Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisine İlişkin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Hükümlerin Yabancı Mahkeme Lehine Akdedilen Yetki Anlaşmalarına Etkisi", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, Yıl: 2021, Cilt: 70, Sayı: 2, (s.485-517), s. 492.

⁴⁶ R.G.: 07.04.1964-13186.

⁴⁷ MADDE 35: "Kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.

Baroda yazılı avukatlar birinci fıkradakiler dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri de takip edebilirler.

(Değişik üçüncü fıkra: 23/1/2008-5728/329 md.) Dava açmaya yeteneği olan herkes kendi davasına ait evrakı düzenleyebilir, davasını bizzat açabilir ve işini takip edebilir. Ancak, Türk Ticaret Kanununun 272 nci maddesinde ön görülen esas sermaye miktarının beş katı veya daha fazla esas sermayesi bulunan anonim şirketler ile üye sayısı yüz veya daha fazla olan yapı kooperatifleri sözleşmeli bir avukat bulundurmak zorundadır. Bu fıkra hükmüne aykırı davranan kuruluşlara Cumhuriyet savcısı tarafından sözleşmeli avukat tayin etmedikleri her ay için, sanayi sektöründe çalışan onaltı yaşından büyük işçiler için suç tarihinde yürürlükte bulunan, asgarî ücretin iki aylık brüt tutarı kadar idarî para cezası verilir.

Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usûlleri kanunları ile diğer kanun hükümleri saklıdır."

⁴⁸ KAYA, 2016, s. 64, dnp. 87.

Davaya vekâlet ehliyeti dava şartı olarak kabul edildiğinden hâkim önüne gelen uyuşmazlıklarda acentenin müvekkilini davada temsil yetkisinin varlığını re'sen araştırmalıdır. Sözleşme yapma yetkisine sahip acenteler bakımından acentelik sözleşmesinin varlığının tespiti, TTK hükümleri ile kolaylaştırılmıştır. Zira TTK madde 107/2 uyarınca acentelere müvekkilleri adına sözleşme yapma yetkisi veren belgelerin, acente tarafından tescil ve ilan ettirilmesi zorunludur.

Temsil yetkisinin yokluğuna karar verilmesi hâlinde, davanın usûlden reddi yerine usûl ekonomisi açısından davanın müvekkile tebliğ edilerek cevap için kendisine süre verilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁹. Öğretide de eksik olan dava şartı, belirli bir süre verilerek giderilebilecekse mahkemenin noksanlığın düzeltilmesi ve tamamlanması için kesin süre vermek zorunda olduğu ifade edilmektedir⁵⁰. Bu sayede asıl taraf olan müvekkilin hukukî dinlenilme hakkının korunacağı belirtilmektedir⁵¹.

Acentenin davada temsil yetkisinin niteliğinin, davaya vekâlet ehliyeti olarak kabul edilmesinin sonucu olarak açılan davalarda acentenin tek başına taraf gösterilmesi ve bu davalar sonucu alınan mahkeme kararlarının acente aleyhine icra edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla müşterinin müvekkile izafeten acenteye veya acentenin müvekkile izafeten müşteriye dava açtığı mutlaka belirtilmek zorundadır⁵². Ancak dava doğrudan doğruya müvekkile karşı açılmış ve bu dava sonuçlanmışsa ya da hâlen müvekkile karşı devam eden bir dava söz konusu ise, aynı uyuşmazlık ile ilgili olarak acenteye karşı müvekkiline izafeten dava açılması hâlinde ilk durumda kesin hüküm; ikinci de ise

⁴⁹ KAYA, 2016, s. 62; TÜRKEL, 2009, s. 114; DEMİRTAŞ, 2019, s. 8. Teoman'a göre, acentenin yetkisini geçerli bir biçimde kullanıp kullanmadığı konusundaki olası kuşkuları gidermek için işlemdeki katkısını da kanıtlamak zorundadır. TEOMAN, Ömer; "Tacir Yardımcıları", **Tüm Makalelerim, Cilt III: 2002-2010**, İstanbul, 2010, s. 5-120, s. 95.

⁵⁰ PEKCANITEZ/ATALAY / ÖZEKES, 2020, s. 213.

⁵¹ TÜRKEL, 2009, s. 114.

⁵² NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 112; ÜLGEN, HÜSEYİN / HELVACI, MEHMET / KENDİGELEN, ABUZER / KAYA, ARSLAN / ERTAN NOMER, FÜSUN, **Ticari İşletme Hukuku**, Dördüncü Basıdan Beşinci (tıpkı) bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 636. Bu konuda Yargıtay'ın örnek kararları için bkz., Yargıtay 17. HD., E. 2016/4261 K. 2016/7060, T. 9.6.2016, www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi: 16.10.2021); Yargıtay 11. HD. E. 2020/7251 K. 2021/1688, T. 24.02.2021, www.lexpera.com.tr, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

derdestlik sebebiyle dava usûlden reddedilecektir (HMK madde 116/1-1-i)⁵³.

Bunun yanı sıra Yargıtay bir kararında⁵⁴, davanın doğrudan müvekkile açılması halinde sonradan acenteye izafeten yürütülebilmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Buna göre Türkiye’de bulunan müvekkile dava dilekçesinin tebliğ edilmiş olmasına ve müvekkilin davaya cevap vermesine rağmen bundan sonraki aşamalarda yargılamaya acenteye izafeten devam edilerek hükmün verilmesi bozma sebebi olarak kabul edilmiştir.

Diğer yandan, davanın müvekkil yerine acenteye karşı açılması hâlinde hâkimin nasıl bir yol izlemesi gerektiğine ilişkin öğretide tartışmalar mevcuttur. *Narbay/Uyumaz’a* göre, müvekkil yerine acente aleyhine dava açılması; diğer bir ifadeyle, taraf olarak acentenin gösterilmesi hâlinde dava husumet yokluğundan reddedilmemelidir⁵⁵. Hâkim tarafından re’sen, usûl ekonomisine de uygun olarak, davacıya süre verilerek husumetin acentenin müvekkili olan tacire yöneltmesi; şayet verilen süre içinde acenteye, müvekkiline izafeten dava açıldığı yönünde bir düzeltme yapılmışsa, davaya devam edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵⁶. Buna karşılık, verilen süre içinde davanın müvekkile izafeten acenteye karşı açıldığı yönünde bir düzeltme yapılmamışsa, bu durumda davanın husumet yokluğundan reddedilmesi gerektiği belirtilmektedir. Böyle bir uygulama ile davaların uzamasının, mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmesinin ve fazladan yapılacak masrafların önüne geçileceği savunulmaktadır⁵⁷. Yazarlar görüşlerini Yargıtay’ın bu konudaki istisnâî yöndeki kararlarına dayandırmaktadırlar⁵⁸.

Altay ise söz konusu meselede kimin vekâlet ehliyetine, kiminse taraf sıfatına sahip

⁵³ NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 112.

⁵⁴ Yargıtay 17. HD., E. 2014/16292, K. 2017/560, T. 26.01.2017, www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi: 27.10.2021).

⁵⁵ NARBAY/UYUMAZ, 2013, s. 116.

⁵⁶ NARBAY/UYUMAZ, 2013, s. 116.

⁵⁷ NARBAY/UYUMAZ, 2013, s. 116.

⁵⁸ Yargıtay 11. HD., E. 2003/13300, K. 2003/5413, T. 6.05.2003 (NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 116).

olduğunun tespitinde hâkimin re'sen araştırma yapacağını ve bu iki faaliyetin birbirinden bağımsız ve fakat birbiri ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir⁵⁹. Hâkimin bu durumda, müvekkili taraf; acenteyi temsilci olarak belirlemesi hâlinde müvekkile izafeten acenteye karşı davayı yürütmesi gerektiğini savunmaktadır⁶⁰.

Ancak kanımızca, *Üçüncü'nün* de belirttiği üzere⁶¹ müvekkile izafeten yürütülmesi gereken davalarda, acentenin taraf gösterilmesi durumunda davaların taraf sıfatı yokluğu⁶² sebebiyle *esastan* reddi gerekmektedir⁶³. Zira acentenin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerin gerçek tarafı müşteri ve müvekkil olduğundan sözleşme sebebiyle ortaya çıkan uyuşmazlık sebebiyle açılan davada taraf sıfatının sahibi de müvekkildir. Sözleşmenin nisbîliği ilkesinin usûl hukukuna yansımaları da bu sonucu zaruri kılmaktadır. Bunun yanı sıra, medeni usûl hukukunda taraf kavramı şekli veya usulî bir kavram olarak kabul edilmektedir⁶⁴. Taraf olarak görülen kişi gerçekte bu hukukî ilişkinin tarafı olmayabilir. Davalının taraf sıfatında oluşu, sırf davacının dava dilekçesinde onu davalı göstermesi nedeniyledir. Bu nedendir ki acentenin davanın gerçek tarafı olup olmadığı meselesi, davanın esasının incelenmesinden sonra açıklığa kavuşturulur. Taraf sıfatı ise dava şartı değildir. Dolayısıyla da süre verilerek sonradan düzeltilebilecek bir mesele olamayacağı kanaatindeyiz.

Buna bağlı olarak, davanın hem müvekkile hem de acenteye yöneltilmesi hâlinde davanın taraf sıfatı yokluğundan reddedilmesi gerekmektedir⁶⁵. Ancak, acente ile

⁵⁹ ALTAY, 2010, s. 266.

⁶⁰ ALTAY, 2010, s. 266.

⁶¹ Acentenin aracılık ettiği veya yaptığı sözleşmeden doğan hak sahibi ve borçlu sıfatı müşteri ve müvekkile ait olduğundan, sözleşme sebebiyle ortaya çıkan uyuşmazlık sebebiyle açılan davada taraf sıfatının sahibi de müvekkildir. ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 976.

⁶² Ancak Yargıtay bazı kararlarında doğrudan acenteye dava açılmasını, HMK madde 114/1-d uyarınca *taraf ehliyeti yokluğu* nedeniyle usulden reddetmiştir. Yargıtay 11. HD., E. 2015/9587 K. 2015/10529, T. 14.10.2015, www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi: 27.10.2021).

⁶³ Yargıtay'ın bu konudaki örnek kararı için bkz., Yargıtay 11. HD., E. 2015/13640 K. 2017/1662, T. 20.03.2017, www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi: 27.10.2021).

⁶⁴ Bu konuda bkz., PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, 2020, s. 145.

⁶⁵ Yargıtay'ın örnek kararı için bkz., Yargıtay 17. HD., E. 2014/24922, K. 2017/6288, T. 01.06.2017, www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi: 27.10.2021).

müvekkilin müteselsil olarak sorumlu tutulduğu ya da acentenin şahsî kusurlu olduğu durumlarda veya konusu suç teşkil eden bir uyuşmazlık nedeniyle (haksız rekabet gibi) acentenin taraf sıfatını haiz olabileceği ve ona da husumetin yönlendirilebileceğini göz ardı etmemek gerekmektedir⁶⁶. Bu durumlarda alınan kararlar acente aleyhine icra edilebilir.

E. Acentenin Davada Temsil Yetkisinin Kapsamı

TTK madde 105/2’de acenteye verilen kanunî yetkinin davaya vekâlet ehliyeti olduğunu kabul etmenin sonucu olarak yetkinin kapsamı HMK madde 73 uyarınca tespit edilecektir⁶⁷. Acente kanunda özel yetki verilmesi gereken hâller saklı kalmak kaydıyla, hüküm kesinleşinceye kadar davanın takibi için gerekli olan bütün işlemleri yapmaya yetkili olmaktadır. Bu kapsamda TTK madde 105/2’de geçen “*dava*” ifadesi geniş yorumlanmaktadır⁶⁸. Şöyle ki; teknik anlamda dava kelimesi içine girmeyen ilâmlı-ilâmsız icra takipleri, şikâyet, itiraz gibi işlemler için de acente yetkili kabul edilmektedir⁶⁹. Ayrıca acente müvekkiline izafeten ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz ve delil tespiti isteyebilir, duruşmalarda bulunabilir, delil gösterebilir ve hüküm konusunu tahsil etmek gibi işlemleri gerçekleştirebilir, davayı kısmen ıslah edebilir, belli bir vakıyı ikrar edebilir veya dava sonunda verilen hükmü icraya koyabilir⁷⁰. Tüm bu işlemlerin davanın diğer tarafınca acenteye izafeten yapılması da mümkündür⁷¹.

İcra ve iflas takipleri açısından birkaç hususa değinmek gerekmektedir. Acentenin müvekkil adına icra takibi başlatmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Acente

⁶⁶ KAYIHAN, 2018, s. 222-223; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 116-117.

⁶⁷ ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 978.

⁶⁸ KAYA, 2016, s. 65; DANIŞ AKKAN, 2008, s. 222; ALTAY, 2010, s. 241; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 109; GÜNER, 2019, s. 525.

⁶⁹ KAYA, 2016, s. 65.

⁷⁰ ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 978.

⁷¹ ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 978.

tarafından müvekkile izafeten başlatılan icra takiplerinde itirazın kaldırılması ve itirazın iptali sürecini müvekkili lehine yürütebilmesi mümkündür⁷².

Buna karşılık icra takibinin müvekkile izafeten acente hakkında başlatılması hâlinde, icra takip işlemleri takibin kesinleştiği aşamaya kadar acenteye karşı yürütülmelidir⁷³. Zira davanın tarafı, borçlu vasfı acenteye değil, müvekkile aittir. Ancak acentenin elinde müvekkile ait olan ve haczedilebilir bir mal varsa yalnızca bunlarla sınırlı olmak üzere acenteye başvurulabilecektir⁷⁴. Nitekim Yargıtay bir kararında⁷⁵ acente hakkında icra emri çıkarılabileceğini kabul etmektedir. Buna karşılık, borcun tahsiline yönelik acentenin malları üzerinde doğrudan haciz uygulanabilmesi kabul edilmemektedir⁷⁶.

Keza iflas takipleri açısından da benzer ayrımın yapılarak incelenmesi gerekmektedir. Acentenin müvekkiline izafeten müşteriye karşı iflas takibi başlatılabilir ve iflas davası açabilir⁷⁷. Kendisinin veya üçüncü kişinin takip talebi ile iflas kararı alınması hâlinde de iflasa bağlı kayıt kabul, sıra cetveline itiraz gibi benzeri işlemlerde bulunabilir ve istihkak davası gibi davaları açabilir⁷⁸. Buna karşılık, müşterinin müvekkile izafeten acenteye karşı iflas takibi yapabilmesi ve iflas davası açabilmesi mümkün gözükmemektedir⁷⁹.

⁷² ALTAY, 2010, s. 241. Yargıtay'ın bu yöndeki kararı için bkz., Yargıtay 23. HD., E. 2015 / 1866, K. 2016/286, T. 21.01.2016, www.legalbank.net (Erişim tarihi: 16.09.2021).

⁷³ ALTAY, 2010, s. 241; KAYA, 2016, s. 65. İcra takibinin acenteye izafeten başlatılabileceği Yargıtay tarafından da kabul edilmektedir. Örneğin, Yargıtay 11. HD., E. 2009/14524, K. 2011/7084, T. 13.06.2011, www.legalbank.net (Erişim tarihi: 16.09.2021).

⁷⁴ ALTAY, 2010, s. 242.

⁷⁵ Yargıtay 11. HD., E. 2000/16818, K. 2000/17422, T. 14.11.2000, MOROĞLU, Erdoğan / KENDİGELEN, Abuzer, **İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, Güncelleştirilmiş 10. Bası, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2014, s. 143.

⁷⁶ Y. 12. HD., 13.05.2008 T., E. 2008/7474, K. 2008/10222, T. 13.05.2008 (MOROĞLU / KENDİGELEN, 2014, s. 144).

⁷⁷ ALTAY, 2010, s. 242.

⁷⁸ KAYA, 2016, s. 65; ALTAY, 2010, s. 242.

⁷⁹ ALTAY, 2010, s. 242.

Acentenin davada temsil yetkisi Türk Borçlar Kanunu (TBK)⁸⁰ madde 504/3⁸¹ ile HMK madde 74'te hükme bağlanan özel yetki gerektiren hukukî işlemleri ise kapsamamaktadır⁸². Açıkça yetki verilmemişse acente; sulh olamaz, hâkimi reddedemez, davanın tamamını ıslah edemez, yemin teklif edemez, yemini kabul, iade veya reddedemez, başkasını tevkil edemez, haczi kaldıramaz, müvekkilinin iflasını isteyemez, tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, konkordato veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuramaz, davadan veya kanun yollarından feragat edemez, karşı tarafı ibra ve davasını kabul edemez, yargılamanın iadesi yoluna gidemez, hâkimlerin fiilleri sebebiyle devlet aleyhine tazminat davası açamaz, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez⁸³.

Her hâlükârda davadaki taleplerin içeriği ile kapsamının müvekkil tarafından belirlendiği ve acentenin müvekkilin talimatı ile bağlı olduğu unutulmamalıdır. Zira acentenin davada müvekkilini temsil yetkisi, hem bir hak hem de bir yükümlülük şeklinde ortaya çıkmaktadır⁸⁴. Bu nedenle hak kayıplarının ortaya çıkabileceği durumlarda acente davayı açıp sonradan müvekkili bilgilendirmeli; diğer durumlarda müvekkilin talimatını almalıdır⁸⁵. Söz konusu husus müvekkile izafeten acenteye karşı açılan davalarda hukukî dinlenilme hakkına riayet edilmesi açısından da önem kazanmaktadır⁸⁶.

⁸⁰ RG.: 04.02.2011-27836.

⁸¹ *I. Vekâletin kapsamı*

Madde 504: ...“Vekil, özel olarak yetkili kılınmadıkça dava açamaz, sulh olamaz, hakeme başvuramaz, iflas, iflasın ertelenmesi ve konkordato talep edemez, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, bağışlama yapamaz, kefil olamaz, taşınmazı devredemez ve bir hak ile sınırlandıramaz.”

⁸² KAYA, 2016, s. 65; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 130; ÜÇÜNCÜ, 2013, 979.

⁸³ ARKAN, 2013, s. 218.

⁸⁴ ALTAY, 2010, s. 240.

⁸⁵ ALTAY, 2010, s. 240.

⁸⁶ ALTAY, 2010, s. 239. *Türkel*, müvekkile izafeten sözleşme yapma yetkisi bulunan acentelere karşı açılan davalarda müvekkilin bilgisinin farazi olduğunu ve bilgilendirilmemesinin hukukî dinlenilme hakkına aykırılık teşkil etmediğini ifade etmektedir. Buna karşılık, müvekkile izafeten sadece sözleşmenin tesisinde aracılık eden acenteler açısından ise müvekkilin farazi bilgisinin olduğunun kabul

II. ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİNİN VARLIĞININ MİLLETLERARASI USÛL HUKUKU AÇISINDAN TESPİTİ

Çalışmamızın konusu her ne kadar milletlerarası usûl hukukuna ilişkin olsa da meselenin kanunlar ihtilâfi hukuku boyutu kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; hâkim davaya vekâlet yetkisinin özel bir görünümü olan acentenin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisinin varlığını dava şartı olduğundan re'sen tetkik etmek durumundadır. Bu yetki, usûl hukukuna ilişkin bir kavram olmakla birlikte, kaynağını maddi hukuktan almaktadır⁸⁷. Dolayısıyla müvekkil ile temsilci arasındaki hukukî ilişkinin acentelik niteliği taşıdığı belirlenmesinin yanı sıra, kanunda belirtilen diğer koşulların varlığının da tespit edilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmeyi re'sen yapacak olan hâkimin, yabancılık unsuru içeren bu uyuşmazlıkları kanunlar ihtilâfi hükümlerine başvurarak çözüme kavuşturması gerekmektedir.

Ancak öğretilerde söz konusu meselenin hallî için nasıl bir kanunlar ihtilâfi metodolojisinin benimsenmesi gerektiği hususunda görüş birliği mevcut değildir. Şanlı acentenin bu yetkisini taraf olma ehliyeti olarak görmekte; bu nedenle, TTK madde 103 ve 105 hükümlerini, tüzel kişilerin davada taraf olma ehliyetinin statülerindeki idare merkezi hukukuna tâbi olacağı ilkesine istisna teşkil ettiğini belirtmektedir⁸⁸.

Güner ise kanımızca da isabetli bir şekilde bu görüşü eleştirmektedir. Acenteye izafeten yürütülen davalarda müvekkilin taraf olduğu ve acente tarafından davada temsilin ancak müvekkilin taraf ehliyetine sahip olması şartıyla gündeme geleceğini ifade etmektedir⁸⁹.

edilemeyeceği ve bu nedenle müvekkilin bilgilendirilmesinin zaruret arz ettiğini belirtmektedir. TÜRKEL, 2009, s. 1120-1121.

⁸⁷ ALTAY, 2010, s. 226.

⁸⁸ ŞANLI, 2019, s. 154. Yargıtay'ın örnek kararı için bkz., Yargıtay 11.HD., E. 2015/9587, K. 2015/10529, T. 14.10.2015, www.lexpera.com.tr (Erişim tarihi: 28.10.2021).

⁸⁹ GÜNER, 2019, s. 534.

Ayrıca Güner, Türkiye’de faaliyet gösteren bir acentenin yabancı müvekkili adına Türk mahkemelerinde dava açabilmesine veya kendisine karşı müvekkiline izafeten dava açılabilmesine imkân veren ve bu yetkiyi ortadan kaldıran anlaşmaların hükümsüzlüğünü öngören TTK md 105/2’nin ikinci cümlesinin, kanundan doğan temsil yetkisinin kullanılması içeriğiyle maddî milletlerarası özel hukuk kuralı⁹⁰ niteliği taşıdığını ifade etmektedir⁹¹.

Bu görüşe karşılık, acentenin davada temsil yetkisinin maddi milletlerarası özel hukuk kuralı olduğunun kabul edilmesi kanımızca mümkün değildir. Zira TTK madde 105/2, birinci cümle hükmü, salt yabancı unsurlu hukukî ilişkilere hasredilmiş bir kural değildir. Bu kural, yetkili hukukun Türk hukuku olduğu hallerde uygulanır. Buna karşılık TTK madde 105/2, ikinci cümle uyarınca yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersiz olduğundan, bu hüküm sadece yabancı unsurlu ilişkilere yöneliktir. Dolayısıyla sadece bu hüküm maddi milletlerarası özel hukuk kuralı niteliğindedir. Keza TTK madde 105/2, birinci cümle devletin genel kamu menfaatine hizmet eden ekonomik ve sosyal politikasına yönelik onun hukukî ve siyasî örgütlenmesi ile ilişkili olmadığından doğrudan uygulanan kural⁹² olarak da kabul edilmemelidir⁹³. Bu kural sadece belirli şartlar altında acenteye müvekkilini davada temsil yetkisi veren maddi hukuk kuralıdır.

Külüşlü ise HMK madde 114 uyarınca davaya vekâlet ehliyetine sahip olunmasının bir dava şartı olduğunu ve acentenin davada temsil yetkisinin sadece yargılamaya ilişkin

⁹⁰ ÇELİKEL/ERDEM bu kuralları “gösterici olmayan milletlerarası özel hukuk kuralları” olarak da adlandırmaktadır. ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 17. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2021, s. 16. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., ŞANLI, Cemal/Esen, Emre/ ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 9. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2021, s. 6-9; GÜNGÖR, Gülin, **Türk Milletlerarası Özel Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 55-58.

⁹¹ GÜNER, 2019, s. 534.

⁹² ÇELİKEL / ERDEM, 2021, s. 155-161; ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİGANMEŞE, 2021, s. 8-13; GÜNGÖR, 2021, s. 58-63; NOMER, Ergin, **Devletler Hususî Hukuku**, Yenilenmiş 23. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 187; TEKİNALP, Gülören, **Milletlerarası Özel Hukuk-Bağlama ve Usûl Kuralları**, Güncelleştirilmiş 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 49-51; DOĞAN, Vahit, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 6. Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 2020, s. 275-282; AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 23.

⁹³ GÜNER, 2019, s. 534.

sonuçlarını dikkate alarak davada temsil yetkisinin *lex foriye* tâbi olacağını savunmaktadır⁹⁴. Buna karşılık yazar, bu yetkinin varlığı açısından aranan, müvekkil adına sözleşme yapma veya sözleşmelere aracılıkta bulunma faaliyetine uygulanacak hukukun ise Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun⁹⁵ (MÖHUK) madde 30 uyarınca tespit edileceğini ifade etmektedir⁹⁶.

Kural olarak usûl hukukuna ilişkin meseleler *lex foriye* tabidir. Bu kapsamda Türk mahkemeleri nezdinde hangi hususların dava şartı içerisinde yer alacağı Türk hukuku uyarınca tespit edilecektir. Konumuz açısından değerlendirildiğinde, yabancı müvekkile izafeten Türk acentenin yürüttüğü davalarda, bu yetkinin niteliği öncelikle ortaya koyulmalıdır. Bu husus vasıflandırma sorunu olduğundan *lex foriye* göre çözümlenecektir. TTK madde 105/2 uyarınca da acentenin davada temsil yetkisi kanundan kaynaklanan davaya vekâlet yetkisi olarak nitelendirmekteyiz. Davaya vekâlet yetkisi ise HMK madde 114/I-f uyarınca dava şartı olarak kabul edilmektedir. Ancak Türk acentenin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisinin varlığı ise doğrudan maddi hukuka ilişkin bir meseledir. Zira usûle ilişkin bu itiraz, maddi hukuk kaynaklıdır. Nitekim geçerli bir acentelik sözleşmesine dayanarak yetkilendirildiği hususlara ilişkin sadece acentenin davada temsil yetkisinin varlığı kabul edilmektedir. Aynı şekilde dava ve taraf ehliyetleri ile davayı takip yetkisine ilişkin yapılan itirazlarda da bunların varlığına mesned teşkil eden hukuki ilişki *lex foriye* göre değil, *lex causae* uyarınca tespit edilmektedir⁹⁷.

Bu kapsamda, acentenin söz konusu yetkisi kanundan kaynaklandığından MÖHUK madde 30'un uygulanmasına imkân yoktur. Zira MÖHUK madde 30 iradî temsile ilişkin kanunlar ihtilâfı kuralıdır⁹⁸. Dolayısıyla söz konusu temsilin kaynağını oluşturan hukukî

⁹⁴ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 26-27.

⁹⁵ RG.: 12.12.2007-26728.

⁹⁶ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 26.

⁹⁷ NOMER, 2021, s. 397-402; ÇELİKEL / ERDEM, 2021, s. 511-516; GÜNGÖR, 2021, s. 214-215.

⁹⁸ NOMER, 2021, s. 318; ÇELİKEL / ERDEM, 2021, s. 458; ŞANLI / ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, 2021, s. 311; TEKİNALP, 2020 s. 105; GÜNGÖR, 2021, s. 183; DOĞAN, 2020, s. 435; UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer, "Milletlerarası Özel Hukukta İradî Temsil", **BATİDER**, Yıl: Mart 2012, Cilt: 28, Sayı: 1, (s. 67-108), s. 71; HUYSAL, Burak, **Milletlerarası Özel Hukukta Temsile Uygulanacak**

ilişkiye binaen yetkinin varlığı tespit edilmelidir. Esas ilişki de acentelik sözleşmesi olduğundan temel akit statüsüne tabi olması gerekmektedir ki⁹⁹; burada özel bir kanunlar ihtilâfı kuralı olan TTK madde 103'ün dikkate alınmalıdır. Daha net bir ifadeyle, acentenin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisinin tespiti; temel akit statüsü olan genel kural MÖHUK madde 24 yerine, uygulanma şartlarının varlığı halinde özel bir kanunlar ihtilâfı kuralı olarak kabul edilen TTK madde 103'e tâbi olacaktır. Şöyle ki; “II. Uygulama alanı” kenar başlıklı TTK madde 103/1, a ve b bentleri uyarınca, “sözleşmeleri yerli veya yabancı bir tacir hesabına ve kendi adına yapmaya sürekli olarak yetkili bulunanlar” ile “Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemlerde bulunanlar ” hakkında da acentelik hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmektedir. TTK madde 103, eski TTK madde 117/1-3 kuralının sadeleştirilmiş hâlidir ve bu kuralın getirilme amacı da yabancı tacir hesabına ve yerli acente adına yapmaya sürekli olarak yetkili oldukları ya da yabancı tacirlerin ad ve hesabına faaliyette bulunan yerli vekillerin yaptıkları hukukî işlemlerden dolayı Türk vatandaşlarını korumaktır¹⁰⁰.

A. TTK madde 103 Hükümünün Niteliği ve Acentenin Yabancı Müvekkilini Davada Temsil Yetkisine Etkisi

Öğretide TTK madde 103'ün kanunlar ihtilâfı hukuku açısından niteliği *Tekinalp* tarafından ortaya konulmuştur. Yazar, TTK madde 103 kuralını “*saklı kanunlar ihtilâfı kuralı*” olarak kabul etmektedir¹⁰¹. *Tekinalp* öncelikli olarak eski TTK madde 117/3'ün (TTK madde 103/1-a) bağlama kuralı olduğu kanısına varmakta; diğer bentler (eski TTK madde 117/1-2; TTK madde 103/1-b) için de aynı sonuca ulaşmaktadır. Yazara göre yabancı bir işletme adına ve hesabına muamelede bulunma konuyu teşkil eden *hukukî olay*, bu olayın Türkiye içinde geçmesi *bağlama sebebi*, bunun acentelik hükümlerine

Hukuk (Mukayeseli Maddi Hukuk ve Kanunlar İhtilâfı Kuralları İle Birlikte), Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2015, s. 65.

⁹⁹ GÜNER, 2014, s. 66.

¹⁰⁰ KAYIHAN, 2018, s. 78.

¹⁰¹ TEKİNALP, 1972, s. 68.

tâbi kılınması *uygulanacak hukuktur*¹⁰². Diğer bentler ile de iç hukuktaki bazı benzer müesseselere acentelik hükümlerinin tatbik edileceğini düzenlemekten ziyade, yabancılık unsuru taşıyan bazı münasebetleri Türk acentelik hukukuna tâbi kılmak yoluna gidildiğini ifade etmektedir¹⁰³. Zira yabancılık unsuru taşıyan bazı münasebetlerde TTK'daki acenteliğe ilişkin hükümlerin uygulanmasına imkân tanınmasının, bazı şartların gerçekleşmesi hâlinde Türk hukukunun uygulanması anlamına geldiğini belirtmektedir¹⁰⁴.

Kanımızca da ilgili hüküm son hâliyle de tek taraflı bir kanunlar ihtilâfi kuralı niteliğindedir. Bu kapsamda, TTK madde 103'ün uygulama alanına giren hâllerde Türk hukuku tatbik edilecek ve acente yabancı müvekkiline izafeten davayı yürütebilecektir. Aksi durumda ise acentenin bu yetkisi kanunî temsil yetkisi olarak kabul edildiğinden temel âkit statüsüne tâbi olacaktır.

B. TTK madde 103'ün Uygulama Şartları

TTK madde 103, eski TTK'daki düzenlemeden farklı olarak iki bentten oluşmaktadır. Hükümde yer alan iki bendin de uygulama şartlarının ayrıca incelenmesi ve birkaç hususun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Öncelikle TTK madde 103/1-a dikkate alındığında, yabancı gerçek ve tüzel kişi tacirler ile arasında süreklilik ilişkisi bulunan dolaylı temsilcilere de Türk hukukundaki acente hükümlerinin uygulanacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Kanun koyucu, yerine getirdikleri işin niteliğinin süreklilik arz etmesini dikkate alarak müvekkilin yerli veya yabancı olmasına bakmaksızın, acentelik hükümlerinin doğrudan uygulanacağını hükme bağlamaktadır (madde 103/1-a). Diğer yandan, bir ticarî işletme hesabına ve kendi adına sözleşme akdetmeye “*sürekli*” olarak yetkilendirilen kimseler, dolaylı temsil yetkisine sahip ise “*acente*” olarak nitelendirilmemektedir. Ancak süreklilik unsuru nedeniyle müvekkil ile dolaylı temsil

¹⁰² TEKİNALP, 1972, s. 68.

¹⁰³ TEKİNALP, 1972, s. 70.

¹⁰⁴ TEKİNALP, 1972, s. 70.

yetkisine sahip vekil arasında bir sözleşmenin bulunması gerekmektedir¹⁰⁵. Bu şekilde faaliyet gösterenlere “komisyoncu acente” denilmektedir¹⁰⁶. Böylelikle komisyoncu acente ile işlem yapan Türk vatandaşlarının korunması amaçlanmaktadır¹⁰⁷. Ayrıca TTK madde 103/1-a’nın lafzından müvekkili hesabına ve kendine adına sadece sözleşme akdetme yetkisi ile donatılmış vekillerin hükmün kapsamına gireceği anlaşılmaktadır. İlgili hükme binaen komisyoncu acentenin, yabancı tacir hesabına ve kendi adına akdettiği sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarla ilgili olarak müvekkiline izafeten dava yürütebileceği kabul edilmelidir.

TTK madde 103/1-b hükmünün tatbiki ile ilgili olarak ise dört hususa dikkat çekmek gerekmektedir¹⁰⁸:

i. TTK madde 103/1-b, diğer bentten farklı olarak, sadece yabancı tüzel kişi tacirleri kapsamaktadır. Zira merkezi ve şubesi Türkiye’de bulunmayan yabancı tacirlerden bahsedilmektedir. Yabancı gerçek kişi tacirleri de kapsayıcı işyeri kavramına yer verilmemekte; merkezi veya şubesi Türkiye’de bulunmayan tacirler ifadesi kullanılmaktadır. Bu kapsamda ilk akla gelen şirketlerdir. Dolayısıyla yabancı şirketler adına ve hesabına işlem yapanların, müvekkilini davada temsil yetkisini haiz olduğu kabul edilmelidir. Ancak tüzel kişiliği olmayan topluluklar bu hüküm kapsamında değerlendirilemeyeceğinden, bu topluluklar ad ve hesabına işlem yapanlar müvekkillerine izafeten dava yürütemeyeceklerdir.

ii. TTK madde 103/1-b kapsamında kimlerin yabancı tüzel kişi tacir olarak kabul

¹⁰⁵ KAYA, 2016, s. 34; OZAN, Can, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Acentelikle İlgili Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 18, Sayı: 2, (s. 81-96), s. 89.

¹⁰⁶ KAYIHAN, 2018, s. 77; AYAN, 2010, s. 86; CAN, Ozan, “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı”, **Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 2, Sayı: 1, (s. 27-36), s. 28.

¹⁰⁷ CAN, 2010, s. 89.

¹⁰⁸ Eski TTK madde 119/3’ün uygulanma şartları şu şekilde özetlenmiştir: İşletme yabancı olmalıdır. Türkiye’de merkezi veya şubesi bulunmamalıdır. Yabancı ticari işletme ad ve hesabına yapılan işlemlerin süreklilik taşıması gerekmez. Son olarak da dava açan veya kendisine dava açılan tarafın yabancı işletme ad ve hesabına Türkiye’de işlemlerde bulunması gerekir. Bu konuda bkz., EKŞİ, 2000, s. 109.

edileceği de ortaya konulmalıdır. İlgili maddede merkezi Türkiye dışında olan yabancı tüzel kişi tacirlerden bahsedilmektedir. Hükmünün mefhum-u muhalifinden, merkezi Türkiye’de bulunan yabancı tüzel kişi tacirlerin var olabileceği gibi bir anlam çıkmaktadır. Kanımızca böyle bir sonuca ulaşmak mümkün değildir¹⁰⁹. Şöyle ki; Türk hukukunda yabancı tüzel kişilerin tabiiyeti konusunda tek bir sistemin benimsendiğini söylemek zordur. Ancak acentelerin davada temsil yetkisi, TTK’da düzenlendiğinden, meseleyi bu Kanun kapsamında ele almak yerinde olacaktır.

TTK’da şirketlerin tabiiyetine ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Sadece bazı hükümlerden yola çıkarak dolaylı sonuca ulaşılmaktadır. Şöyle ki; TTK madde 40/3 uyarınca, “merkezi Türkiye’de bulunan ticarî işletmelerin şubeleri de buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan olunur”, ifadesi ile aynı hükmün dördüncü fıkrasında yer alan “merkezleri Türkiye dışında bulunan ticarî işletmelerin Türkiye’deki şubeleri, kendi ülkelerinin kanunlarının ticaret ünvânına ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla, yerli ticarî işletmeler gibi tescil olunur”, hükmü üzerine Türk hukukunda yaygın olarak, merkezi Türkiye dışında bulunan şirketler yabancı olarak kabul edilmekte; daha net bir ifadeyle, şirketler açısından idare merkezinin bulunduğu yer kriteri benimsenmektedir¹¹⁰. Özellikle dördüncü fıkranın mefhum-u muhalifinden merkezi Türkiye’de bulunan ticarî işletmelerin yerli olacağı sonucuna ulaşılmaktadır¹¹¹. Şirketin idare merkezi ile işletmenin

¹⁰⁹ Eski TTK madde 117/3’e ilişkin aynı yöndeki değerlendirmeler hakkında bkz., TEKİNALP, **1972**, s. 123.

¹¹⁰ ÇELİKEL, Aysel / GELGEL (ÖZTEKİN), Günseli, **Yabancılar Hukuku**, Yenilenmiş 24. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 36; DOĞAN, Vahit, **Türk Yabancılar Hukuku**, Güncellenmiş 6. Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 2021, s. 21; AYBAY, Rona / ÖZBEK, Nimet, **Vatandaşlık Hukuku**, Yasa Değişikliklerine Uygun Olarak Güncelleştirilmiş 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 313.

¹¹¹ TEKİNALP, Gülören, “Türk Hukuku’nda Ortaklıkların Vatandaşlığı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin 50. Yıl Armağanı**, Fakülteler Matbaası, (s. 552-579); s. 573; AYGÜL, Musa, **Milletlerarası Özel Hukukta Şirketlere Uygulanacak Hukukun Tespiti**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 34. Diğer yandan *Arat’a* göre eski TTK madde 42 (TTK madde 40) şirketlerin tabiiyetine ilişkin herhangi bir hüküm ihtiva etmemektedir. Doğrudan doğruya işletmelerin tesciline ilişkin olan bu hükümden tâbiyetin tayininde kıstas olarak ele alınacak şirket merkezinin niteliğini tespit bakımından bir sonuç çıkarılamayacağını ve aksi hâl tarzı kabul edilirse, tacir sıfatıyla birden çok ticarî işletme işleten ticaret şirketinin merkezinin tayinini içinden çıkılmaz bir mesele hâline getireceğini iddia etmektedir. *Arat’a* göre, ticaret şirketinin merkezi ile onun işlettiği işletmenin merkezini birbirinden ayırmak gerekmektedir ve aynı şekilde, ticari işletmenin tescili ile ticaret şirketinin tescili meselelerini

idare merkezi kavramları ise birbirinden ayrılmamaktadır¹¹². Merkez ile kastedilen ise işletmenin ağırlık noktasının bulunduğu ve idarî faaliyetin yapıldığı yerdir¹¹³. Bu sebeple TTK madde 103/1-b’de sadece şubesi Türkiye dışında bulunan yabancı tacirler ifadesinin yer alması yeterli olacaktır.

iii. TTK madde 103/1-b hükmü ile ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer husus ise öğretide de tartışılan bu hükmün, acentelik dışındaki diğer vekiller açısından da kabul edilip edilmeyeceğidir. Şöyle ki, Türkiye Cumhuriyeti içinde şubesi bulunmayan yabancı müvekkilin adına ve hesabına yapılan tüm işlemlerle ilgili davalarda, bu işlemleri tesis eden temsilcilerin sadece acente sıfatını taşımaları gerekli ve yeterli midir? Yoksa, süreklilik ilişkisinin ve bu işi meslek edinme gaye ve niyetini taşıma unsurlarının yokluğu hâlinde; yani acente dışındaki diğer vekillerin de yabancı müvekkilini davada temsil yetkisi var mıdır?

Öğretideki bir görüş, bu hükmün sözleşmelere sürekli bir şekilde aracılık etmeyen veya bunları o işletme adına akdetmeyen, yani “acente” sıfatını haiz bulunmayan kimselere uygulanamayacağını savunmaktadır¹¹⁴. Dolayısıyla, TTK madde 103/1-b’deki (eTTK m. 117’de) işlemleri yapan kişilerin de, acente sayılmasalar bile, acentelik hükümlerine tabi tutmamanın işin niteliğine uygun ve tutarlı olacağı; aksi takdirde, TTK madde 103/1-b’nin, kanun koyucunun (6762 sayılı eski TTK) olası ve varsayılan iradelerini aşan bir uygulamaya yol açabileceği ifade edilmektedir¹¹⁵. Ayrıca bu görüşü savunanlara göre, yabancı bir ticarî işletme adına geçici bir işlem yapmanın, meslek hâlinde öngörülmüş faaliyetin özellikleri göz önünde bulundurularak sevk edilmiş bir hükmün uygulanmasını haklı göstermeyeceğini savunmaktadırlar¹¹⁶. Sonuç olarak söz konusu görüş uyarınca, *Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi bulunmayan*

de ayrı değerlendirmek lâzımdır. ARAT, Tuğrul, **Ticaret Şirketlerin Tâbiyeti**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: 269, Ankara, 1970, s. 109.

¹¹² AYGÜL, 2007, s. 35.

¹¹³ AYGÜL, 2007, s. 34.

¹¹⁴ KALPSÜZ, 1983, s. 7.

¹¹⁵ KALPSÜZ, 1983, s. 7.

¹¹⁶ KALPSÜZ, 1983, s. 7-8.

yabancı tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemlerde bulunanların, “acente” olarak kabul edilmedikleri müddetçe, geçici ve tesadüfî olarak ve meslek edinmeden hareket ettiklerinden, müvekkilini davada temsil yetkisi bulunmamaktadır.

Buna karşılık ikinci görüş, TTK madde 103/1-b'nin “meslek hâlinde yerine getirme” ve “süreklilik” koşullarını aramadığını ve acente vasfını taşımayan temsilcilere de acentelik hükümlerinin uygulanabileceğini ileri sürmektedir¹¹⁷. Öğretide bu görüşü savunanların gerekçeleri ve hükmün gerekliliği konusunda da değişik görüşler bulunmaktadır. *Kayihan*'a göre hükmün konuluş amacı dikkate alındığında, yabancı ticarî işletmelerin adına ve hesabına ülke içinde rastlantısal olarak sözleşme akdeden ya da aracılık yapan kimselere karşı müvekkillere izafeten dava açılabilmesinin kabulü zorunludur¹¹⁸. Yazar gerekçesini Türk vatandaşlarının haklarının yabancı işletmeler karşısında koruma amacına dayandırmaktadır¹¹⁹.

Altay da eski TTK madde 117 (TTK madde 103) çerçevesinde belirttiği görüşünde, hükmün konuluş amacından hareket etmektedir¹²⁰. Yazara göre, acentenin davada temsil yetkisine ilişkin hüküm yetki engellerini aşmak amacıyla getirilmiştir¹²¹. O hâlde, hükümde belirtilen kişiler açısından da yetki engellerinin aşılmasına hizmet edeceğini belirtmekte ve bu aşamada söz konusu kişiler ile acenteleri ayrıştırmanın zor olduğunu ifade etmektedir¹²². Ayrıca *Altay*, hükümde yer alan kişilerin müvekkilleri adına yaptıkları hukukî işlemlere aşına oldukları ve bu işlemlerin tesisinde yer aldıkları için süreklilik unsuru bulunmasa dahi, kendilerine acentelik hükümleri kapsamında TTK madde 105/2'nin uygulanmasının, müessesenin yapısına ve sayılan kişilerin hukukî konumuna ters düşmeyeceğini belirtmektedir¹²³.

¹¹⁷ KAYA, 2016, s. 35; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 124

¹¹⁸ KAYIHAN, 2018, s. 80.

¹¹⁹ KAYIHAN, 2018, s. 81.

¹²⁰ ALTAY, 2010, s. 249.

¹²¹ ALTAY, 2010, s. 249.

¹²² ALTAY, 2010, s. 249.

¹²³ ALTAY, 2010, s. 251.

Can da süreklilik ve meslek edinme gayesi olmaksızın Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına işlemde bulunan geçici vekillere, davada temsil yetkisinin tanınmasını, hem bu tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemlerde bulunanların acenteliğin koruyucu hükümlerinden yararlanmasının yolunu açtığı hem de dava hakkının kullanılması açısından söz konusu yabancı tacirlerle işlem yapan Türk vatandaşlarını koruduğu gerekçesiyle isabetli bulunmaktadır.

Daniş Akkan, eski TTK döneminde yaptığı değerlendirmede kanunun açık hükmüne rağmen süreklilik ve meslek edinme koşullarının mümkün olmadığını ifade etmektedir¹²⁴. *Eksi* de eski TTK döneminde belirttiği kanısı uyarınca, ilgili hükümde sayılan faaliyetleri yapanların acentenin tanımına ilişkin şartlara sahip olmalarının zorunlu olduğu ifade edilmediğinden, bu faaliyetler sonucu söz konusu kişilere acentelik hükümlerinin uygulanacağı sonucuna varmaktadır¹²⁵. *Güner* de Türkiye’de merkezi ya da şubesi olmayan yabancı bir tacir adına ve hesabına Türkiye’de sürekli veya geçici olarak, hatta tek bir iş için hukukî işlem yapan kişilerin de acentelik hükümlerine tâbi tutulacağını, hatta bu durumun uygulamada tercih edildiğini belirtmektedir¹²⁶.

Diğer yandan *Arkan*, sürekli bir ilişkinin varlığı dikkate alınarak öngörülen acentelik hükümlerinin geçici vekiller hakkında da uygulanmasını kabul etmekle birlikte, isabetli bulmamaktadır¹²⁷. *Kaya* da TTK madde 103/1-b’nin hukuken eleştirilebilir olmasına karşılık, pratik ve faydacı bir anlayışa hizmet ettiğini ve hükmün uygulanmasında acente olmayanların dışlanmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir¹²⁸.

¹²⁴ DANİŞ AKKAN, 2008, s. 223.

¹²⁵ EKŞİ, 2000, s. 109.

¹²⁶ GÜNER, 2019, s. 524.

¹²⁷ ARKAN, 2013, s. 229.

¹²⁸ KAYA, 2016, s. 35; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 124-125.

Nihaî olarak ikinci görüş dikkate alındığında, süreklilik ve meslek hâlinde yerine getirme koşulları bulunmasa bile, vekilin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisini haiz olduğu kabul edilmelidir. Yargıtay da¹²⁹ bu görüşü benimsemiştir.

Kanımızca TTK madde 103/1-b hükmünü lafzen dikkate aldığımızda, acentenin davada temsiline ilişkin kuralın uygulama alanının genişlediği sonucu çıkmaktadır. Zira hükümde yer alan “işlemlerde bulunanlar” ifadesi ile acente dışındaki diğer vekillere ilişkin de Türk hukukunun uygulanabileceği kabul edilmelidir. Bu sebeple TTK madde 103/1-b atfı nedeniyle acente dışında, süreklilik ve meslek edinme unsurları taşımasa dahi vekillerin yabancı müvekkili davada temsil yetkisine sahip olacaktır.

Ancak olması gereken hukuk bakımından böyle bir sonucun davada temsil yetkisinin tanınması açısından yerinde bulmamaktayız. Zira acenteye müvekkilini davada temsil yetkisi tanıyan bu istisnai kuralın tanınmasının iki önemli sebebi vardır: Acentenin müvekkil ile ilişkisinin süreklilik arz etmesi ve acentenin aracılık ettiği ya da müvekkili adına ve hesabına akdettiği sözleşmelere aşına olmasıdır¹³⁰. Dolayısıyla geçici ilişki içerisinde olan ve meslek edinme amacı gütmeyen temsilcilere bu yetkinin tanınması, aslında müvekkilin aleyhine de sonuç doğurabilir. Her ne kadar TTK madde 103/1-b ile gaye edinilen Türk vatandaşlarının haklarını korumak olsa da bu amaç ile yabancı müvekkilin hukukî güvenliğinin sağlanması arasında dengenin kurulması gerekmektedir.

iv. Son olarak, hükmün uygulanabilmesi için yabancı tacirin ad ve hesabına Türkiye’de işlem yapılması gerekmektedir. Burada önemli olan, ilgili kişilerin akdettiği ya da aracılıkta buldukları sözleşmelere ilişkin olarak davada temsil yetkisinin kabul edilmesinin gerekliliğidir¹³¹.

¹²⁹ Yargıtay 11. HD., E. 1983/5392, K. 1983/103, T. 20.01.1983, (NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 124; KAYIHAN, 2018, s. 80, dpn. 246).

¹³⁰ ALTAY, 2010, s. 226; ÜÇÜNCÜ, 2013, s. 968-969.

¹³¹ ŞANLI, 2019, s. 154.

III. MİLLETLERARASI YETKİNİN TAYİNİ ÇERÇEVESİNDE ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİ

TTK madde 105/2'nin karşılığı olan eski TTK madde 119/2'nin ilk ortaya çıkış amacının Türkiye'de acentesi bulunan yabancı ticarî işletmelere karşı Türk mahkemelerinde dava açılabilmesini sağlamak ve bu sayede, yabancı mahkemeler önünde dava açma zorluğu ile karşılaşılmasını önlemek olduğu belirtilmektedir¹³². Amacından yola çıkarak, devletler özel hukuku öğretisinde TTK madde 105/2 hükmünün yetki kuralı olup olmadığına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu husus MÖHUK madde 40 nedeniyle önem kazanmaktadır. Zira TTK madde 105/2'nin yer itibarıyla yetki kuralı olarak kabul edilmesi hâlinde, davanın açılması sırasında acentenin Türkiye'deki yerleşim yeri mahkemesi milletlerarası yetkiyi haiz olacaktır.

Nomer, TTK madde 105/2 hükmünü yer itibarıyla yetki kuralı olarak görmektedir. Dolayısıyla, aracılıkta bulunduğu ya da akdettiği sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı, acentenin müvekkili adına açacağı davalarda ya da kendisine karşı aynı sıfatla açılacak davalarda acentenin bulunduğu yer mahkemesini yetkili kabul etmektedir¹³³.

Akinci da acentenin müvekkilini davada temsil yetkisi yetkisinin müvekkil adına yapılan veya aracılık edilen sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların, acentenin bulunduğu yer mahkemesinde görülmesine imkân vereceğini ifade etmektedir¹³⁴.

Külüşlü de TTK madde 105/2'yi yer itibarıyla yetki tesis eden bir hüküm olarak kabul etmektedir¹³⁵. Yazar, acentenin yabancı müvekkil adına yaptığı veya aracılık ettiği sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların; Türk mahkemelerinin diğer milletlerarası yetki kuralları uyarınca yabancı müvekkil hakkında milletlerarası yetkiye sahip olmadığı hâllerde dahi, acente bakımından yetkili Türk mahkemelerinde görülebileceğini ifade

¹³² KAYA, 2016, s. 68; ÇAĞA, 1984, s. 12; KARAYALÇIN, 1960, s. 421; ALTAY, 2010, s. 230-231; DANIŞ AKKAN, 2010, s. 221, EKŞİ, 2000, s. 108.

¹³³ NOMER, 2021, s. 466; NOMER, Ergin, *Milletlerarası Usûl Hukuku*, Yenilenmiş 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 101.

¹³⁴ AKINCI, 2020, s. 121.

¹³⁵ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 57.

etmektedir¹³⁶. Diğer yandan; yabancı müvekkile karşı açılacak davalar bakımında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkiye sahip olması hâlinde, uyuşmazlıkların doğrudan müvekkile yöneltilmesi gerektiğini savunmaktadır¹³⁷. Ancak meselenin TTK madde 105/2-3'ün yürürlükten kaldırılarak doğrudan Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin mevzuat hükümleri doğrultusunda çözümlenmesi önerisini getirmektedir¹³⁸.

Şanlı ise TTK md 105/2'nin yer itibarıyla yetki kuralı olarak kabul edilemeyeceğini açıkça ifade etmektedir¹³⁹. Bu görüşe göre, TTK md 105/2'den müvekkile izafeten acenteye karşı Türkiye'de açılacak davalarda yer itibarıyla yetkili mahkemeyi tespit etmek mümkün değildir.

Ekşi, mülga TTK md 119/2 çerçevesinde yaptığı değerlendirmede, hükmün yer itibarıyla yetkinin tayini bakımında herhangi bir açıklık taşımadığını, bu nedenle milletlerarası yetkinin tayini konusunda TTK'nın acenteye ilişkin hükümlerine göre bir çözüm bulunamayacağını iddia etmektedir¹⁴⁰. Milletlerarası yetkiyi de acentenin müvekkili adına açtığı ya da müvekkile izafeten acenteye karşı açılan davalar bakımından ikili bir ayrıma gidilerek genel yetki kuralları ile yer itibarıyla yetkili mahkemenin tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir¹⁴¹.

Güner de bu kuralın yer itibarıyla yetki tesis etmediği kanısındadır¹⁴². Zira yazar, Türkiye'de merkez veya şubesi bulunmayan yabancı işletmeler adına işlem yapanlara karşı bu işlemlerden doğan uyuşmazlıklarda, hangi yer mahkemesinde dava açılacağını

¹³⁶ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 57.

¹³⁷ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 62.

¹³⁸ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 62. Yazar bu görüşünü *Karayalçın*'ın görüşlerine atıf yaparak temellendirmektedir. *Karayalçın*'a göre bu hükmü, müvekkili Türkiye'de bulunmayan bir tacir olma ihtimaline hasretmenin, müvekkilin Türkiye'de bulunması hâlinde ise genel yetki kurallarının uygulanmasının kanun koyucunun amacına ve menfaatler dengesine daha uygun bir çözüm olacaktır. KARAYALÇIN, 1960, s. 532. *Kayıhan* da olması gereken hukuk bakımında bu görüşe katılmakla birlikte, TTK madde 105/2 karşısında bu görüşün savunulabilmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir. KAYIHAN, 2018, s. 215

¹³⁹ ŞANLI, 2019, s. 155.

¹⁴⁰ EKŞİ, 2000, s. 114.

¹⁴¹ EKŞİ, 2000, s. 114.

¹⁴² GÜNER, 2019, s. 532.

gösteren coğrafi kriterin TTK'da açıkça öngörülmediğini ifade etmektedir¹⁴³.

Kanımızca da TTK madde 105/2'nin yer itibarıyla yetki kuralı olarak düşünülmesi mümkün değildir. Zira bu görüşteki yazarların da vurguladığı gibi, TTK'da hangi yer mahkemesinin yetkili olacağına ilişkin her hangi bir ifade bulunmamaktadır. Ayrıca TTK madde 105/2'nin gerekçesinde yer alan “*Türkiye’de acentesi bulunan yabancı ticari işletmelere karşı açılacak davaların Türk mahkemelerinde açılabilmesini sağlamak*” ifadesinden yola çıkarak Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis ettiğini iddia etmek yetki kurallarının kanun ile belirlenmesi ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Bu sebeple yabancı müvekkile izafeten acenteye açılan davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi¹⁴⁴ uyuşmazlığın niteliğine göre, MÖHUK madde 40 veya MÖHUK madde 44-45 ve 46'ya göre tayin edilmelidir¹⁴⁵. Bunun yanı sıra, acentenin TTK madde 105/2'ye dayanarak yetki anlaşması suretiyle yabancı bir mahkemeyi yetkilendirebileceği gibi, Türk mahkemelerini yetkili hale getirebileceğini kabul etmenin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Daha net bir ifadeyle, acentenin müvekkili adına ve hesabına yaptığı sözleşmelere istinaden yetki anlaşması akdedilmesi için özel yetki tesisine gerek yoktur; bu husus TTK madde 105/2 kapsamında değerlendirilmelidir¹⁴⁶.

¹⁴³ GÜNER, 2019, s. 532.

¹⁴⁴ Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tespitine ilişkin bkz., NOMER, 2021, s. 455-500; NOMER, 2018, s. 88-169; ÇELİKEL / ERDEM, 2021, s. 565-673; ŞANLI, 2019, s. 146-169; ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİĞANMEŞE, 2021, s. 452-540; GÜNGÖR, 2021, s. 231-258; DOĞAN, 202, s. 49-89; AKINCI, 2020, s. 114-144; ÖZKAN, Işıl / TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur, *Uluslararası Usûl Hukuku*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 73-98.

¹⁴⁵ ŞANLI / ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, yabancı işletmelere izafeten onların Türkiye'deki acentelerine dava açıldığında bunlar adına işlem yapan acente veya vekilin muamele merkezini onların yerleşim yeri olarak kabul etmekte ve acente ve vekilin muamele merkezinin bulunduğu mahâl mahkemesini milletlerarası yetkili görmektedir. ŞANLI/ESEN / ATAMAN-FİĞANMEŞE, 2021, s. 468, dpn. 113.

¹⁴⁶ Yargıtay, acentenin davada temsil yetkisini düzenleyen TTK madde 105/2 hükmünü yer itibarıyla yetki kuralı olarak varsaydığından, muhtelif kararlarında acente marifetiyle akdedilen ve yabancı mahkemeyi yetkilendiren yetki anlaşmalarının yetkisini tartışmıştır. Bu kararlar için bkz., Yargıtay 11. HD, E. 2020/3799, K. 2020/3051, T. 22.06.2020; Yargıtay 11. HD, E. 2020/3298, K. 2020/2018, T. 25.02.2020; Yargıtay 11. HD, E. 2020/293, K. 2020/953, T. 05.02.2020, www.lexpera.com.tr, (Erişim tarihi: 16.09.2021). Kararların eleştirisi ve konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., TÜYSÜZ, 2021, s. 502-512; ESEN, Emre “*Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Yetkisi (İzafeten Dava Hakkı): Türk Ticaret Kanunu'nun Milletlerarası Usul Hukuku Açısından İncelenmesi*”, Public and Private International Law Bulletin, Yıl: 2021, Cilt: 41, Sayı: 2, (s. 581-603), 588-589.

IV. ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİNE İLİŞKİN ÖZEL DURUMLAR

Acentenin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisinin içeriği ile ilgili olarak milletlerarası usûl hukukunda iki durum özellik arz etmektedir. Birincisi TTK madde 105/2 hükmünün acenteye izafeten yabancı müvekkile açılan davalarda sadece acenteye yapılan tebligatı mümkün hâle getirip getirmediği meselesidir. İkincisi ise acentenin yabancı müvekkiline izafeten açtığı davalarda teminat mükellefiyetinin varlığıdır.

TTK madde 105'in gerekçesinde; “*Yurtdışında yerleşik olan asile izafeten Türkiye’de acenteye dava açılması hakkı, uygulamada bir süre, alınan ilâmın acenteye karşı uygulanabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bu uygulama sebebiyle acenteler, temsil ettikleri kişilerin borçlarını ödemek zorunda bırakılmıştır. Oysa, Türkiye’de bir tebligat adresi tesis eden hükmün bu doğrultuda yorumlanması, maddenin amacına aykırı*” olduğu belirtilmiştir. Öğretide de hükmün tebligat hukuku açısından kolaylık getirdiği kabul edilmekte¹⁴⁷; dava dilekçesi müvekkile değil de acenteye tebliğ edilerek izafeten davanın açılmasının mümkün olduğu savunulmaktadır¹⁴⁸.

Yabancı müvekkilin dahil olduğu uyuşmazlıklarda milletlerarası tebligatın¹⁴⁹ özündeki birtakım zorluklar sebebiyle bazen yargılamanın işleyişi aksayabilmektedir. Kanımızca da TTK madde 105/2, yargılamaya ilişkin bu zorlukların aşılabilmesi için tebligatların acenteye karşı yapılmasına olanak tanımaktadır. Zira acentenin davada temsil yetkisi AK madde 35 ile avukatlara getirilen davaya vekâlet ehliyetinin bir istisnası olduğunu kabul ettiğimiz için bu durum Tebligat Kanunu¹⁵⁰ (TK) madde 11 kapsamında

¹⁴⁷ ATAMER, Kerim, *Türk Ticaret Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra*, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 132.

¹⁴⁸ TÜRKEL, s. 1108.

¹⁴⁹ Milletlerarası tebligata ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz., ., NOMER, **2021**, s. 602-604; NOMER, **2018**, s. 281-283; ÇELİKEL / ERDEM, **2021**, s. 547-562; DOĞAN, **2020**, s. 104-110; ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİGANMEŞE, **2021**, s. 588-598; GÜNGÖR, **2021**, s. 268-271; AKINCI, **2020**, s. 154-160; ÖZKAN/TÜTÜNCÜBAŞI, **2020**, s. 123-132.

¹⁵⁰ RG.: 19.02.1959-10139.

değerlendirilmelidir¹⁵¹. Buna göre, vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır. Hükümde geçen “*vekil*” ifadesi, sadece avukatlarla sınırlı olarak kabul edilmemeli; acenteler de bu kapsamda düşünülmelidir. Dolayısıyla da acente vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligatın acenteye yapılması kolaylık olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak asile tebligatın zorunlu olduğu hâllerde, örneğin isticvap davetiyesi, yemin davetiyesinin müvekkile yapılması gerekmektedir¹⁵².

Diğer yandan öğretide yargılamaya ilişkin tebligatların acenteye karşı yapılması hâlinde müvekkilin ne şekilde bilgilendirilmesi gerektiği hususu tartışılmıştır¹⁵³. TTK madde 105/2 hükmünün müvekkil yerine acenteye tebligat imkânı vereceğini kabul ettiğimizden, hak arama hürriyeti ve hukukî dinlenilme hakkı kapsamında sakıncaların ortaya çıkabilmektedir. Kanımızca bu sakıncalar acente ile müvekkil arasındaki iç ilişki ile bertaraf edilebilir ve bu konuda müvekkilin bilgilendirilmesi sağlanabilir.

Yabancı müvekkile izafeten acentenin müşteriye karşı açacağı davalarda teminat gösterme mükellefiyetinin varlığı da milletlerarası usûl hukuku açısından incelenmesi gereken hususlardandır. MÖHUK madde 48 uyarınca Türk mahkemelerinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadır¹⁵⁴. Bu kapsamda acentenin teminat yükümlülüğü altında olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira yabancı müvekkile izafeten acentenin müşteriye karşı açtığı davada müvekkil taraftır. Dolayısıyla teminat yükümlülüğü yabancı müvekkile aittir.

¹⁵¹ Vekile ve kanuni mümessile tebligata ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz., ALBAYRAK, Hakan, **Tebligat Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 85-91; RUHİ, Ahmet Cemal / RUHİ, Canan, **Tebligat Hukuku**, Güncellenmiş ve Yenilenmiş 11. Baskı, Filiz Kitabevi, Ankara, 2021, s. 218-346.

¹⁵² ALBAYRAK, 2021, s. 86.

¹⁵³ Bu konuda bkz., TÜRKEL, 2008, s. 1108 vd., KÜLÜŞLÜ, 2021, s. 89-94; ESEN, 2021, s. 589-591.

¹⁵⁴ Yabancıların teminat yükümlülüğüne ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz., NOMER, 2021, s. 501-506; NOMER, 2018, s. 143-149; ÇELİKEL / ERDEM, 2021, s. 674-689, TEKİNALP, 2020, s. 416; DOĞAN, 2020, s. 89-97; ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİGANMEŞE, 2021, s. 551-566; GÜNGÖR, 2021, s. 259-265; AKINCI, 2020, s. 161-164; ÖZKAN/TÜTÜNCÜBAŞI, 2020, s. 104-123.

V. ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİLİNİN İCRAİ SONUÇLARI

TTK madde 105/2-3 hükmünün milletlerarası usûl hukuku açısından incelenmesi gereken icraî birtakım sonuçları bulunmaktadır. İlk olarak öğretilerde TTK madde 105/2 uyarınca müvekkile izafeten acentenin tenfiz davası açamayacağı iddia edilmektedir¹⁵⁵. Buna göre bir davanın izafeten yürütülüp yürütülemeyeceğinin belirlenmesi için yabancı şirket adına Türkiye’deki acente tarafından kurulmuş veya aracılık edilmiş bir sözleşme bulunup bulunmadığı gibi sorulara cevap verilmesi; yani uyumsuzluğun esasına yönelik incelemelerin yapılması gerektiği iddia edilmektedir. Bu durumun da işin esasına girme yasağına (revision au fond yasağı) aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmektedir.

Bu iddia acentenin davada temsil yetkisinin niteliği göz önünde bulundurularak eleştirilmektedir. Bu eleştiride HMK madde 114 uyarınca davaya vekâlet ehliyetinin dava şartı olduğu, bir dava şartının tespitine ilişkin incelemenin esasa girilmeden önce yapılması gerektiği ve bu çerçevede acenteye tanınan müvekkilini davada temsil yetkisi vasıtasıyla müvekkilin haklarının da güvence altına alınması hedeflendiğinden tenfiz davaları bakımından acentenin müvekkilini davada temsil yetkisinin varlığı kabul edilmelidir¹⁵⁶.

Kanımızca da gerek yabancı mahkeme gerekse de yabancı hakem kararlarına ilişkin olarak acentenin müvekkile izafeten tanıma ve tenfiz talebinde bulunması mümkündür. Biz burada acentenin davada temsil yetkisini tetkik ederken hakimin MÖHUK kurallarının dışına çıkarak revizyon yasağına aykırı hareket ettiği gerekçesine katılmıyoruz. Şunu vurgulamakta fayda bulunmaktadır ki sadece “*yabancı müvekkil adına yaptığı veya aracılık ettiği sözleşmeler sonucu verilen yabancı mahkeme ve hakem kararlarının*” tanınması ve tenfizi ile ilgili olarak acentenin izafeten yetkili olduğu kabul edilmelidir. Zira acentenin bu yetkisinin varlığının en önemli koşullarından biridir. *Külüşlü’nün* de belirttiği üzere, hâkimin acentenin bu yetkisinin varlığını re’sen inceleyeceği; zira bunun dava şartı olduğu da göz ardı edilmemelidir. Hâkim böyle bir

¹⁵⁵ ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİGANMEŞE, 2021, s. 728, dph. 563.

¹⁵⁶ KÜLÜŞLÜ, 2020, s. 38-39.

inceleme sırasında mahkemenin uyuşmazlığı nasıl ele aldığını ve ne şekilde karar verdiğini değil; yabancı karardan bağımsız olarak özellikle uyuşmazlığın kaynağını tespit ile sınırlı kalacaktır. Daha net bir ifadeyle, hâkim yabancı mahkeme ya da hakem kararlarında yer alan hukukî nitelendirme ve vakıa değerlendirilmesi ile yargılamanın ulaştığı sonuçtan bağımsız bir şekilde tanıma ve tenfiz talep edilen yabancı mahkeme ya da hakem kararlarının acentenin yapmaya ya da aracılık etmeye yetkili bir sözleşmeden kaynaklı olup olmadığını tespit edecektir.

Milletlerarası usûl hukuku açısından açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer husus ise yabancı müvekkil aleyhine alınan kararların acenteye karşı uygulanıp uygulanamayacağı meselesidir. Bu sorun eski TTK döneminde iç hukuka ilişkin uyuşmazlıklar açısından tartışılmıştır. Tartışma eski TTK dönemindeki bazı Yargıtay kararlarında, acentenin müvekkilini davada temsil yetkisini yanlış yorumlayarak mahkeme kararlarının acente aleyhine uygulanabileceğinin kabulünden kaynaklanmaktadır¹⁵⁷. Öğretide ise mahkemenin söz konusu yaklaşımı oldukça eleştirilmiştir¹⁵⁸. İlerleyen dönemlerde de Yargıtay¹⁵⁹, bu hatalı yaklaşımında dönmüştür ve TTK madde105/3 ile de pozitif hüküm hâline getirilmiştir. Buna göre *acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye’de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararların acentelere uygulanamayacağı* hükme bağlanmıştır¹⁶⁰.

TTK madde 105/3 hükmü düzenlenmemiş olsaydı dahi, aynı sonuca varmak mümkündür. Nasıl ki AK madde 35 uyarınca avukatın müvekkilini temsilen yürüttüğü davalarda avukat aleyhine kararın uygulanabilmesi mümkün değilse, aynı husus müvekkil adına ve hesabına davayı yürütmek için kanunen özel yetkilendirilen acente

¹⁵⁷ Yargıtay 11. HD., E. 1982/2936, K. 1982/2830, T. 14.06.1982; Yargıtay 11. HD, E. 1982/5737, K. 1982/5530 T. 20.12.1982; ARKAN, **2013**, s. 219, dpn. 2; KAYIHAN, **2018**, s. 217, dpn. 735-736).

¹⁵⁸ KALPSÜZ, **1983**, s. 8; ÇAĞA, **1984**, s. 4; DANIŞ AKKAN, **2008**, s. 229-231.

¹⁵⁹ Örneğin, Yargıtay 11. HD., E. 2015/8256 K. 2016/3124, T. 21.3.2016, www.lexpera.com.tr, (Erişim tarihi: 16.09.2021); Yargıtay 11. HD., E. 2018/4281, K. 2018/6571, T. 22.10.2018, www.legalbank.net (Erişim tarihi: 16.09.2021).

¹⁶⁰ Eski TTK döneminde ilâmın acenteye karşı uygulanabileceği yönündeki mahkeme kararlarına karşı getirilmiş bir hükümdür. TTK madde 105/3 hükmünün eleştirisi için bkz., KAYA, **2016**, s. 69.

için de geçerlidir¹⁶¹. Kaldı ki maddi hukuk anlamında hak sahibi ve borçlu konumunda olan müvekkil, dava sonuçlarının üzerinde doğacağı kişidir¹⁶². Bu sebeple acenteye izafeten müvekkile açılan davalarda, müvekkil aleyhine alınan kararların acenteye karşı uygulanması mümkün değildir.

İlgili hükmün milletlerarası usûl hukuku açısından birtakım sonuçlar doğurduğu iddia edilmektedir. TTK madde 105/3'te düzenlenen *acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye'de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararların acentelere uygulanamayacağı*, kuralında yer alan "*Türkiye'de açılacak davalar*" ifadesi eleştirilmekte ve bu nedenle hükmün uygulama alanının daraldığı ifade edilmektedir¹⁶³. Dolayısıyla söz konusu ifadenin kaldırılması gerektiği belirtilmektedir¹⁶⁴. Eleştirinin temel gerekçesi ise bu ifade ile birlikte acenteye karşı müvekkile izafeten yabancı bir ülkede açılan davalar sonucunda alınan kararların tanıma veya tenfiz kuralları çerçevesinde acentelere karşı uygulanmasının mümkün olabileceği yönündedir¹⁶⁵.

Bu noktada yabancı mahkeme kararlarını tanınması ve tenfizine ilişkine birkaç hususa değinmekte fayda bulunmaktadır¹⁶⁶. Yabancı mahkeme kararlarının Türk hukukunda hüküm ve sonuç doğurması, yabancı ilâm tespit veya inşâî nitelikte ise tanıma, icraî kabiliyeti haiz ise tenfiz ile mümkün olabilmektedir. Tanıma ile birlikte yabancı mahkeme kararı Türk mahkemelerinde alınmış ilâmlar gibi kesin hüküm ve kesin delil vasfına sahip olurken, tenfiz ile birlikte aynı zamanda icra kuvveti kazanır. Kural olarak tanıma ve tenfiz kararı MÖHUK uyarınca Türk mahkemelerinden alınır ve Kanun'da sayılan tanıma ve tenfiz sebepleri ile sınırlı olarak incelemeye tabi tutulur (MÖHUK madde 50-54). Hakkında tanıma veya tenfiz kararı olmayan yabancı mahkeme kararı ise

¹⁶¹ Aynı yönde bkz., DANİŞ AKKAN, 2008, s. 230.

¹⁶² ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA / ERTAN, 2015, s. 637; ÇAĞA, 1984, s. 5.

¹⁶³ KAYA, 2016, s. 69; KENDİGELEN, Abuzer, **Yeni Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 85-86.

¹⁶⁴ KAYA, 2016, s. 69; KAYIHAN, 2018, s. 226; NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 134.

¹⁶⁵ KAYIHAN, 2018, s. 226.

¹⁶⁶ Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., GÜVEN, Pelin, **Tanıma-Tenfiz, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013; EKŞİ, Nuray, **Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, 3. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.

Türk hukukunda takdirî delil olarak ele alınabilir.

Yukarıda belirtilen genel ve soyut açıklamalar ışığında şunu ifade etmek gerekir ki yabancı mahkemeler nezdinde acentelere izafeten alınan kararların Türkiye’de sonuç doğurması ve acente aleyhine uygulanması tanıma ve tenfiz hukuku bakımından mümkün değildir. Zira söz konusu kararlar sadece tanındığı veya tenfiz edildiği takdirde Türk mahkemelerinden alınmış gibi hukukî sonuç doğuracaktır. Bu nedenle, TTK madde 105/2’de belirtilen “*dava*” terimi gibi aynı hükmün üçüncü fıkrasında “*Türkiye’de açılacak davalar*” ifadesinin tanıma/tenfiz davalarını da kapsadığını kabul etmek gerekmektedir. Böylelikle, tanıma veya tenfiz kararları ile sonuç doğuran acenteye izafeten müvekkil adına alınan yabancı mahkeme kararlarının icrası meselesinin, TTK madde 105/3 kapsamında değerlendirilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur. İcraî nitelikteki yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talebinin kabulü hâlinde de müvekkile izafeten acenteye karşı yabancı mahkeme kararının kesin hüküm teşkil etmesi hâlinde acentenin malvarlığına gidilmesi yine mümkün olmayacaktır. Zira acente kesin hüküm teşkil eden kararın asıl tarafı değildir; asıl taraf müşteri ve müvekkildir.

Bir diğer husus ise yabancı mahkeme ve hakem kararlarına ilişkin tanıma-tenfiz taleplerinden müvekkilin haberdar edilmesi ile ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı müvekkile izafeten acenteye açılan bir davada, dava dilekçesinin sadece acenteye tebliğ edilmesi yeterli olacaktır. Yabancı mahkeme veya hakem kararlarının tanınması ve tenfizi açısından düşünüldüğünde acente, menfaatini koruma yükümlülüğü kapsamında tanıma-tenfiz talebini müvekkile bildirmelidir¹⁶⁷. Zira acentenin, müvekkile izafeten açılan davalarda *dava konusu, karşı tarafın iddiaları* gibi temel noktaları bilgilendirmesi, bu kapsamda müvekkil tacir aleyhine bir dava açıldığının kendisine haber verilmesi ve ayrıca müvekkil tacire dava ile ilgili tüm temel konularda açık ve doğru bilgi verme yükümlülüğü altında olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁸. Bu husus yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması-tenfizi açısından önem taşımaktadır. Şöyle ki

¹⁶⁷ Burada HMK madde 61’de düzenlenen davanın ihbarı niteliğinde bir bildirim olmadığı kabul edilmektedir. Davanın ihbarı, üçüncü kişi konumundaki bir kişiye, tarafın yanında yer alarak kendisine yardım etmesi için davanın duyurulmasıdır. Ancak müvekkil üçüncü kişi konumunda değil, bizzat davanın tarafı konumunda olduğundan HMK madde 61’deki davanın ihbarı acente ve müvekkil arasındaki bildirim yükümlülüğünün dayanağı değildir. NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 129.

¹⁶⁸ NARBAY / UYUMAZ, 2013, s. 130.

bilindiği üzere, tanıma-tenfiz esas şartlarından aşkın yetki ve savunma haklarının ihlali davalının itirazına bağlı olarak hâkim tarafından incelenebilmektedir. Davanın tarafının da acente değil de müvekkil olduğu düşünülecek olursa, yabancı devlet mahkemelerinden alınan kararlarda yerli acentenin bu durumdan haberdar olup itiraz hakkını kullanabilmesi için açılan davayı yabancı müvekkile bildirmesi yerinde olacaktır.

Aynı husus yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi için de söylenebilir. Zira yabancı hakem kararının tahkime elverişsizlik ve kamu düzenine aykırılık iddiaları dışında tanıma ve tenfiz sebepleri davalının itirazına bağlı olarak ileri sürülebilir¹⁶⁹.

VI. TAHKİM YARGILAMASINDA ACENTENİN YABANCI MÜVEKKİLİNİ DAVADA TEMSİL YETKİSİ

Kural olarak, acentenin müvekkilini davada temsil yetkisi tahkim yargılaması açısından geçerli olmayacaktır. Zira bu yetki, Türk mahkemeleri önünde yargılamanın hızlı ve kolay bir şekilde işleyebilmesine hizmet etmektedir¹⁷⁰. Ancak bu konuda tahkim yargılamasına ilişkin iki hususun ayrı değerlendirilmesi kanaatindeyiz. Bunlar, acentenin tahkim anlaşmasını akdetme yetkisinin mevcudiyeti ile Milletlerarası Tahkim Kanunu¹⁷¹ (MTK) uyarınca hakem kararlarına karşı iptal davasının acenteye izafeten yürütülüp yürütülmeyeceği meselesidir.

¹⁶⁹ 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi (New York Sözleşmesi) madde V/2 uyarınca da bu sözleşmenin uygulandığı durumlarda tahkime elverişlilik ve kamu düzenine aykırılık durumlarını mahkeme re'sen dikkate alacaktır. MÖHUK madde 62/2 dikkate alındığında, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi durumunda da aynı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. İlgili hükme göre tahkim sözleşmesinin veya şartının bulunmaması da mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacak bir tenfiz engeli olarak düzenlenmesinin, pratik açıdan New York Sözleşmesi ile MÖHUK hükümlerini farklılaştırmadığı belirtilmektedir. Zira New York Sözleşmesi madde V/2'ye göre tenfiz davasının açılabilmesi için hakem kararı ile tahkim anlaşmasının da mahkemeye sunulması gerektiğinden, bu anlaşma olmaksızın mahkemenin zaten karar vermesinin söz konusu olamayacağı ifade edilmektedir. Bu konuda bkz., AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 560; s. 571-572.

¹⁷⁰ Aynı yönde bkz., KÜLÜŞLÜ, **2020**, s. 86-87.

¹⁷¹ RG.: 05.07.2001-24453.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, HMK madde 74’te tahkim anlaşmasının¹⁷² tesisi özel yetki verilmesi gereken hâllerden biri olduğundan, TTK madde 105/2’nin bu anlaşmayı akdetme yetkisini kapsamamaktadır. Diğer yandan öğretide tahkim sözleşmesi yapma konusunda özel yetkinin bulunup bulunmayacağı meselesi vasıflandırma sorunu olarak kabul edilmekte ve buna ilişkin değişik görüşler ileri sürülmektedir. *Akıncı*’ya göre, New York Sözleşmesi madde 5’te kullanılan “incapacity-ehliyetsizlik” teriminin tahkim sözleşmesini imzalayan kişinin tahkim anlaşmasının tarafını temsil yetkisine sahip olup olmama ihtilâfını da kapsadığını ileri sürerek, temsilcinin özel yetkiye sahip olmamasını taraf ehliyeti başlığı altında vasıflandırmaktadır¹⁷³. Buna karşılık *Esen*, tahkim anlaşmasını temsilci vasıtasıyla akdeden kimsenin açıkça yetkilendirilmemesi hâlinde yetkilendirenin tahkim anlaşmasını yapma iradesini ortaya koymadığından meselenin, anlaşmanın esastan geçerliliğine ilişkin olduğunu belirtmektedir¹⁷⁴. *Özel* ise meseleyi temsil statüsü olarak vasıflandırılmaktadır¹⁷⁵. Yazar bizim de katıldığımız görüşü uyarınca meselenin taraf ehliyeti ya da anlaşmanın esastan geçerliliği değil; temsilcinin, temsil olunan adına bağlayıcı bir sözleşme yapıp yapmayacağı hususunun tespiti olduğunu ifade etmektedir¹⁷⁶.

Bu noktada MÖHUK madde 30/2’de temsil yetkisi ile ilgili özel bir bağlama kuralı karşımıza çıkmaktadır. İlgili hükme göre temsilcinin bir fiilinin temsil olunanı üçüncü bir kişiye karşı taahhüt altına sokabilmesi için aranan şartlara temsilcinin işyeri hukuku uygulanır. Temsilcinin işyerinin bulunmadığı veya üçüncü kişi tarafından bilinemediği

¹⁷² Tahkim anlaşması, tahkim sözleşmesi ile tahkim şartını kapsayıcı bir üst terim olarak çalışmamızın genelinde kullanılmaktadır. Esas sözleşmeden ayrı yapıldığında tahkim sözleşmesi, esas sözleşmenin bir parçası hâlinde akdedildiği takdirde tahkim şartı olarak adlandırılmalıdır.

¹⁷³ AKINCI, 2020, s. 496-497.

¹⁷⁴ ESEN, Emre, “Hakem Kararının Tenfizi veya İptali Davalarında Tahkim Anlaşmasının Yetkisiz Temsilci Vasıtasıyla Yapıldığı İtirazı ve Konuya İlişkin 11.10.2000 tarihli Yargıtay HGK Kararı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Gülören TEKİNALP’e Armağan**, Yıl: 2013, Cilt: 23, Sayı: 1-2, 2003, (s. 377-404), s. 386-387, 401.

¹⁷⁵ ÖZEL, Sibel, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizine Engel Bir Durum: Tahkim Sözleşmesinin Geçersizliği”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 23, Sayı: 1, 2017, (s. 303-323), s. 313-314.

¹⁷⁶ ÖZEL, 2017, s. 315.

veya yetkinin işyeri dışında kullanıldığı durumlarda temsil yetkisi, yetkinin fiilen kullanıldığı ülke hukukuna tâbidir. Yetkisiz temsilde, temsilci ile üçüncü kişi arasındaki ilişkiye de bu fıkra hükmü uygulanır. Bu bağlamda yerli acentenin yabancı müvekkili adına tahkim anlaşması yapıp yapamayacağı sorunu, yerli acentenin işyeri Türkiye’de olduğundan Türk hukukuna göre çözüme kavuşturulacaktır.

Ayrıca MTK uyarınca acentenin yabancı müvekkile izafeten iptal davasının açabilmesinin veya acenteye izafeten yabancı müvekkile karşı bu davanın açılabilmesinin mümkün olabileceği görüşünderiz. Şöyle ki; MTK kapsamındaki hakem kararlarına karşı başvurulabilecek tek yol, iptal davasıdır¹⁷⁷. İptal davasının açılabilmesi için Kanun otuz günlük süre öngörmektedir. Buna göre hakem kararının veya düzeltme, yorum ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Bu süre hak düşürücü süredir. Süresi içerisinde hakem kararlarına karşı iptal davası açılmaması hâlinde bu kararların icra edilebilmesi mümkün hâle gelecektir.

TTK madde 105/2’nin amacının Türk vatandaşlarını; daha net bir ifadeyle Türk müşteriyi korumak olduğu düşünüldüğünde, acenteye izafeten iptal davasının açılabilmesinin kabul edilmesi gerekmektedir. Zira bu gayeye yönelik getirilen birtakım kolaylıkların, iptal davası aşamasında da tanınması aynı amaca hizmet edecektir. Keza bu kuralın acentenin yabancı müvekkile izafeten iptal davası açabilme yetkisini kapsadığını da kabul etmek gerekmektedir. Kararın tebliğinden itibaren otuz günlük süre içerisinde yabancı müvekkil kendi aleyhine alınan karara ilişkin iptal davası açabilir. Yerli acenteye iptal davasında davaya vekâlet ehliyetinin tanınması, yabancı müvekkilin süre açısından hızlı hareket etmesi hem de aşına olduğu usûl hukuk sistemi içerisinde acentenin kendisini temsil imkânını da sağlayacağını kabul etmek gerekmektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, iptal davasına konu olan hakem kararına konu olan uyuşmazlığın, acentenin aracılık ettiği ya da yetkisi dahilinde akdettiği sözleşmeden kaynaklanması gerekmektedir.

¹⁷⁷ AKINCI, 2020, s. 327.

SONUÇ

Acenteye müvekkilini davada temsil yetkisi veren TTK madde 105/2 hükmü, kanunun mehzaz sistemi teşkil eden Alman/İsviçre hukuk sisteminde yer almayıp, tamamen Türk hukukuna özgü bir kuraldır. Kanundan kaynaklanan bu yetki, davaya vekâlet ehliyeti olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla da HMK madde 114/1-f uyarınca da dava şartı olarak kabul edilmekte ve davanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi hâkim tarafından re'sen de dikkate alınabilecektir.

Bu bağlamda, çalışmamızın asıl konusunu oluşturan acentenin yabancı müvekkilini davada temsil yetkisinin varlığı araştırılırken, hâkim kanunlar ihtilafı kurallarını uygulamak zorundadır. Kanundan doğan temsil yetkisi niteliğindeki bu yetkinin varlığı, kaynağını oluşturan hukukî ilişkiye uygulanacak hukuka göre tespit edilecektir. Bu noktada TTK madde 103'te düzenlenen özel kanunlar ihtilâfı kuralı karşımıza çıkmaktadır. Hükmün uygulama alanına giren meselelerde acentenin davada temsil yetkisinin varlığına Türk hukuku tatbik edilebilecekken; aksi durumda yetkili hukuk temel akit statüsü olan acentelik sözleşmesine uygulanacak hukuka tabi olacaktır.

TTK madde 105/II ile ilgili olarak milletlerarası usûl hukuku açısından tartışılan bir diğer husus, yetki kuralı olup olmadığı ile ilgilidir. Kanımızca yetki kurallarında ifade bulan hangi mahâl mahkemesinin yetkili olacağına ilişkin unsurun yokluğu sebebiyle ilgili hükmün yetki kuralı olarak kabulü mümkün değildir. Bu nedenle uyuşmazlığın niteliğine göre MÖHUK madde 40'ın yaptığı gönderme nedeniyle genel veya özel yetki kurallarına veyahut MÖHUK madde 44-45-46 uyarınca Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tespit edilecektir. Her ne kadar hükmün amacı Türk vatandaşlarını korumak olsa da Türk mahkemelerinin yetkisinin kanuna dayanması nedeniyle TTK madde 105/2'de açıkça yetkili mahkeme belirtilmediği müddetçe bu kuralın yer itibarıyla yetki kuralı olarak kabul edilmesi kanımızca mümkün değildir.

Milletlerarası usûl hukuku açısından TTK madde 105/2 kuralının icraî etkisine değinecek olursak, öncelikle acentenin bu yetkisi dava şartı olduğundan gerek yabancı mahkeme kararının gerekse de yabancı hakem kararının esasından bağımsız bir şekilde değerlendirilmelidir. Bu kapsamda acentenin TTK madde 105/2 uyarınca acentenin müvekkiline izafeten tanıma-tenfiz yargılamasını yürütebileceği ve nihayete

erdirebileceği kanısındayız. Ancak mutlak suretle her durumda olduğu gibi, burada da acentenin müvekkilin talimatları ile bağlı olduğu ve onu bilgilendirmesinin hukukî dinlenilme hakkına riayet açısından önem taşıdığı göz ardı edilmemelidir.

Ayrıca TTK madde 105/2’de belirtilen “*dava*” terimi gibi aynı hükmün üçüncü fıkrasında “*Türkiye’de açılacak davalar*” ifadesinin tanıma/tenfiz davalarını da kapsadığını kabul etmek gerekmektedir. Zira tanıma/tenfiz kararı ile birlikte yabancı mahkeme kararı Türkiye’de alınmış gibi hukukî sonuç doğuracaktır. Dolayısıyla tanıma veya tenfiz kararları ile sonuç doğuran acenteye izafeten müvekkil adına alınan yabancı mahkeme kararlarının icrası meselesi TTK madde 105/3 kapsamında değerlendirilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur.

Son olarak tahkim yargılaması açısından TTK madde 105/2’deki kuralı değerlendirmek gerekirse, ilgili hüküm tahkim yargılamasını kapsamamaktadır. Yabancılık unsuru bulunan hallerde acente de temsilci konumunda olduğundan MÖHUK madde 30 uyarınca uygulanacak hukuk tespit edilecektir. Yetkili Türk hukuku olması halinde ise acente özel yetki verilmesi durumunda tahkim anlaşması akdedebilecektir. Bunun yanı sıra, müvekkilin menfaati ve iptal davasının önemi ile süresi göz önünde bulundurulduğunda MTK kapsamına giren hallerde hakem kararlarına karşı acenteye izafeten iptal davasının yürütülebilmesinin mümkün olduğu kanısındayız.

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.

AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.

ALBAYRAK, Hakan, **Tebliğat Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

ALTAY, SITKI ANLAM, “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi”, **Fırat Öztan’a Armağan**, Ankara, 2010, (s. 223-273).

- ARAT, Tuğrul, **Ticaret Şirketlerin Tâbiyeti**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: 269, Ankara, 1970.
- ARKAN, Sabih, **Ticarî İşletme Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 18. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013.
- ATAMER, Kerim, **Türk Ticaret Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra**, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- AYAN, Özge, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Acentelik Kısımında Getirdiği Yenilikler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: XII, Sayı: 2, (s. 79-120).
- AYBAY, Rona / ÖZBEK, Nimet, **Vatandaşlık Hukuku**, Yasa Değişikliklerine Uygun Olarak Güncelleştirilmiş 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.
- AYGÜL, Musa, **Milletlerarası Özel Hukukta Şirketlere Uygulanacak Hukukun Tespiti**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.
- CAN, Ozan, “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı”, **Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 2, Sayı: 1, (s. 27-36).
- ÇAĞA, Tahir, “Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlâmların İcrası”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar**, Ankara, 6-7 Ocak 1984, (s. 3-36).
- ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 17. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.
- ÇELİKEL, Aysel / GELGEL (ÖZTEKİN), Günseli, **Yabancılar Hukuku**, Yenilenmiş 24. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018.
- DANIŞ AKKAN, Çiğdem, “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, **BATİDER**, Yıl: 2008, Cilt: 24, Sayı: 4, (s. 221-236).

- DEMİRTAŞ, Nurcan, “Acentenin Davada Müvekkilini Temsil Etmesi”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: Haziran 2019, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2019, (s. 83-109).
- DOĞAN, Vahit, **Türk Yabancılar Hukuku**, Güncellenmiş 6. Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 2021.
- DOĞAN, Vahit, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 6. Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 2020.
- EKŞİ, Nuray, **Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi**, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000.
- EKŞİ, Nuray, **Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, 3. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.
- ESEN, Emre, “Hakem Kararının Tenfizi veya İptali Davalarında Tahkim Anlaşmasının Yetkisiz Temsilci Vasıtasıyla Yapıldığı İtirazı ve Konuya İlişkin 11.10.2000 tarihli Yargıtay HGK Kararı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Gülören TEKİNALP’e Armağan**, Yıl: 2013, Cilt: 23, Sayı: 1-2, 2003, (s. 377-404).
- ESEN Emre, “Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Yetkisi (İzafeten Dava Hakkı): Türk Ticaret Kanunu’nun Milletlerarası Usul Hukuku Açısından İncelenmesi”, **Public and Private International Law Bulletin**, Yıl: 2021, Cilt: 41, Sayı: 2, (s. 581-603).
- GÜNER, Cemil, “Türk Ticaret Kanununun “Yabancı Tacirlerin Acentelerinin Davada Temsil Yetkisini”ne İlişkin Hükmünün Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 10, Sayı: 2, 2019, (s. 521-538).
- GÜNER, Cemil, **Milletlerarası Unsurlu Acente İlişkisine Uygulanacak Hukuk**, Adalet Yayınları, Ankara, 2014.
- GÜNGÖR, Gülin, **Türk Milletlerarası Özel Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- GÜVEN, Pelin, **Tanıma-Tenfiz, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013.

HUYSAL, Burak, **Milletlerarası Özel Hukukta Temsile Uygulanacak Hukuk (Mukayeseli Maddi Hukuk ve Kanunlar İhtilafı Kuralları İle Birlikte)**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2015.

KALPSÜZ, Turgut, “Müvekkillerine İzafeten Acentalara Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması”, **BATİDER**, Yıl: 1983, Cilt: XII, Sayı: 1, (s. 1-11).

KARAYALÇIN, Yaşar, **Ticaret Hukuku, Ticari İşletme, Cilt 1**, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1960.

KAYA, Arslan, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap Ticari İşletme, Yedinci Kısım Acentelik**, Genişletilmiş 2. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.

KAYIHAN, Şaban, **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukuku’nda Acentelik Sözleşmesi**, Güncellenmiş 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2018.

KENDİGELEN, Abuzer, **Yeni Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

KÜLÜŞLÜ, Emre, **Milletlerarası Usûl Hukuku Çerçevesinde Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Etme Yetkisi**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.

MOROĞLU, Erdoğan / KENDİGELEN, Abuzer, **İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, Güncelleştirilmiş 10. Bası, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2014.

NARBAY, Şafak / UYUMAZ, Murat, “Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Yetkisi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 11, Sayı: 121, (s. 101-141).

NOMER, Ergin, **Milletlerarası Usûl Hukuku**, Yenilenmiş 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018.

NOMER, Ergin, **Devletler Hususî Hukuku**, Yenilenmiş 23. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2021.

OZAN, Can, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Acentelikle İlgili Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 18, Sayı: 2, (s. 81-96).

ÖZEL, Sibel, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizine Engel Bir Durum: Tahkim Sözleşmesinin *Geçersizliği*”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 23, Sayı: 1, 2017, (s. 303-323).

ÖZKAN, Işıl / TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur, **Uluslararası Usûl Hukuku**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, **Medenî Usûl Hukuku**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.

POROY, Reha / YASAMAN, Hamdi, **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

RUHİ, Ahmet Cemal / RUHİ, Canan, **Tebliğat Hukuku**, Güncellenmiş ve Yenilenmiş 11. Baskı, Filiz Kitabevi, Ankara, 2021.

SUSUZ, Kağan, “Acentenin Tacir Adına Dava Açma ve Tacire Karsı Açılan Davalarda Taciri Temsil Yetkisi”, www.e-akademi.org, (**Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**), Yıl: Nisan 2011, Sayı: 110, Nisan 2011, (s. 1-10).

ŞANLI, Cemal, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, Yedinci Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2019.

ŞANLI, Cemal/Esen, Emre/ ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 9. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.

TEKİL, Fahiman, **Ticari İşletme Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, 1997.

TEKİNALP, Gülören, “Türk Hukuku’nda Ortaklıkların Vatandaşlığı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin 50. Yıl Armağanı**, Fakülteler Matbaası, (s. 552-579).

TEKİNALP, Gülören, **Acenta Sözleşmesine Uygulanan Kanunlar İhtilafı Kuralı**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1972.

TEKİNALP, Gülören, **Milletlerarası Özel Hukuk-Bağlama ve Usûl Kuralları**, Güncelleştirilmiş 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.

TÜRKEL, Doğuş Taylan, “Müvekkile İzafeten Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukukî Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar”, **Prof. Dr. Haluk Konuralp’e Armağan**, Cilt I, Ankara, 2009, (s. 1105-1122).

TÜYSÜZ, Cemre, “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisine İlişkin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Düzenlenen Hükümlerin Yabancı Mahkeme Lehine Akdedilen Yetki Anlaşmalarına Etkisi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Yıl: 2021, Cilt: 70, Sayı: 2, (s.485-517).

UYANIK ÇAVUŞOğLU, Ayfer, “Milletlerarası Özel Hukukta İradi Temsil”, **BATİDER**, Yıl: Mart 2012, Cilt: 28, Sayı: 1, (s. 67-108).

ÜÇÜNCÜ, S. Hilal, “Acentenin Temsil Yetkisinin Milletlerarası Usûl Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: XVII, Sayı: 1-2, (s. 961-996).

ÜLGEN, HÜSEYİN / HELVACI, MEHMET / KENDİGELEN, ABUZER / KAYA, ARSLAN / ERTAN NOMER, FÜSUN, **Ticari İşletme Hukuku**, Dördüncü Basıdan Beşinci (tıpkı) bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.